

Saija Malinen
Katariina Saarinen

Lasten ajatuksia vuorohoidosta
Sadutusta ympärivuorokautisessa päiväkodissa

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Saija Malinen & Katariina Saarinen Lasten ajatuksia vuorohoidosta – Sadutusta ympärivuorokautisessa päiväkodissa 44 + 1 liite 10.4.2012
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaajat	Lehtori Aini Ronkainen Yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyössä selvitetään lasten ajatuksia ja kokemuksia ympärivuorokautisen päivähoidon arjesta. Lisäksi tarkastellaan tulevatko vuorohoidon erityispiirteet esille lasten saduissa. Yhdistyneiden Kansakuntien eli YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja Suomen perustuslain mukaan jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä itseään koskevissa asioissa. Opinnäytetyössä selvitetään lasten omia ajatuksia ja kokemuksia ympärivuorokautisesta hoidosta, jotta lasten oma ääni saadaan kuuluviin.</p> <p>Yhteistyökumppanina on eräs pääkaupunkiseudun päiväkotitoiminta, joka tarjoaa hoitoa ympäri vuorokauden. Vuorohoidon kysyntä ja tarve ovat jatkuvassa kasvussa ja vuorohoitoon liittyviä tutkimuksia on tehty vasta melko vähän. Yhteistyöpäiväkodissa ei ole aikaisemmin tutkittu lasten ajatuksia ja kokemuksia ympärivuorokautisesta hoidosta, joten opinnäytetyö tuokin päiväkodin henkilökunnalle lisätietoa lasten ajatuksista.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sadutusta. Aineisto kerättiin saduttamalla kymmentä vuorohoidossa olevaa lasta. Sadutus on tutkimusmenetelmänä lapsen osallisuutta ja kuuntelua korostava ja sen avulla lapsen oma ääni saadaan kuuluviin. Saduttamalla saatu aineisto analysoitiin käyttämällä teemoittelua. Opinnäytetyön lähtökohtana toimi lapsilähtöisyys sekä lapsen osallisuus.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että jokainen lapsi kokee päivähoitopäivänsä yksilöllisesti. Kaikille lapsille yhteisiä tekijöitä ovat kuitenkin leikkiminen ja toiset lapset. Lasten puheissa leikkikavereilla on suuri merkitys lasten arjessa ja hyväksytyksi tuleminen on lapsille tärkeää. Myös aikuisten läsnäolo arjen tilanteissa on lapsille merkityksellistä. Vuorohoidon erityispiirteet tulevat esille lasten puhuessa esimerkiksi ilta- ja viikonlopputoiminnasta päiväkodissa, vaihtuvista leikkikavereista sekä niistä hetkistä, jolloin paikalla on vain vähän lapsia.</p> <p>Päiväkodin henkilökunnan on mahdollista hyödyntää opinnäytetyön tuloksia tulevan toimintansa suunnittelussa ja kehittämisessä lasten näkökulmasta, esimerkiksi vahvistamalla lasten myönteiseksi kokemia asioita ja kehittämällä niitä tilanteita, joita lapset eivät koe yhtä mielekkäiksi.</p>	
Avainsanat	Vuorohoito, sadutus, lapsilähtöisyys, osallisuus

Authors Title	Saija Malinen & Katariina Saarinen Children's Thoughts of 24-hour Daycare - Storycrafting in a Daycare Center
Number of Pages Date	44 + 1 appendix Spring 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Aini Ronkainen, Senior Lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>The aim of this thesis was to examine children's ideas and experiences of everyday life in 24-hour daycare. The aim was also to find how special characteristics of 24-hour daycare showed in children's stories. According to the UN Children's Convention on the Rights and the Constitution of Finland, every child has the right to be heard in matters relating to them. Therefore the aims of this thesis were to explore children's own thoughts and experiences of 24-hour daycare so that children's own voice could be heard.</p> <p>The working life partner was one of the metropolitan area daycare centers providing care around the clock. The demand and need of 24-hour daycare are still rising, and there are only a few studies on the subject. Our partner, the daycare center had not previously studied children's thoughts and experiences, so the thesis brought the staff information about children's thoughts. The thesis was a qualitative study and the data consisted of ten children's stories. Storycrafting contributes to the child's participation and emphasizes listening, and it allows the child's own voice to be heard. The material was analyzed by using themes. The starting points of the thesis were child-oriented approach and the children's participation.</p> <p>The results showed that every child had a unique experience of day care. The common factors of all children were playing and other children. Playing with other children and being accepted were significant to all children. Also the presence of adults in everyday situations was important for children. Special features of the 24-hour daycare center came out when the children told for example about their evening and weekend activities, changing playmates and about times when there were only few children.</p> <p>It can be concluded that the children's thoughts have similarities and differences, each child's thoughts and experiences are unique. Daycare center staff can benefit from the results of our thesis when they plan and improve future activities from children's point of view.</p>	
Keywords	24-hour daycare, storycrafting, child-oriented approach, participation

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	2
2.1	Varhaiskasvatuksen määrittely	2
2.2	Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asiakirjat	3
3	Vuorohoito osana varhaiskasvatusta	4
3.1	Vuorohoidon määrittely	4
3.2	Vuorohoidon tarve	5
3.3	Vuorohoitoa ohjaavat lait ja asiakirjat	6
3.4	Vuorohoidon kunnallinen ja yksikkökohtainen ohjaus	7
3.5	Vuoropäiväkoti yhteistyökumppanina	8
4	Lapsen arki vuoropäiväkodissa	9
4.1	Perushoito	9
4.2	Leikkiminen	10
4.3	Ohjattu toiminta	10
4.4	Ruokailu	11
4.5	Lepo ja nukkuminen	11
4.6	Tilat	12
5	Lapsilähtöisyys	13
5.1	Lapsen kiinnostuksen kohteet ja oppiminen	13
5.2	Aikuisen rooli	14
5.3	Vertaissuhteiden merkitys lapselle	14
5.4	Lapsilähtöinen toimintaympäristö	15
5.5	Lapsilähtöisyys vuorohoidossa	16
6	Lapsen osallisuus	17
6.1	Lapsen osallisuuden määrittely	17
6.2	YK:n Lapsen oikeuksien sopimus	19
6.3	Lapsen osallisuuden moniulotteisuus	20
6.4	Lapsen osallisuus vuorohoidossa	21

7	Prosessin kuvaus	22
7.1	Tutkimustehtävä	22
7.2	Sadutus aineistonkeruumenetelmänä	22
7.3	Aineiston keruu	24
7.4	Eettisyys ja luotettavuus	26
8	Aineiston analysointi	28
9	Tulokset	29
9.1	Leikkiminen	29
9.2	Koti ja perhe	31
9.3	Tilat ja välineet	32
9.4	Päiväkodin lapset ja aikuiset	33
10	Johtopäätökset	35
11	Pohdinta	39
	Lähteet	42
	LIITE 1	

1 Johdanto

Epäsäännölliset työajat ja määräaikaiset työsuhteet ovat lisääntyneet yhä useammalla vanhemmalla. Yhteiskunnassa paine ympärivuorokautiseen palveluiden tarjontaan kasvaa edelleen. Vuonna 2005 kuntien järjestämässä päivähoitossa olevista lapsista noin 7 prosenttia on ollut vuorohoidossa ja vuorohoidon tarpeen uskotaan olevan kasvussa etenkin suurissa kunnissa. (Färkkilä – Kahiluoto – Kivistö 2005: 47.) Onkin tärkeää kuulla lapsilta, mitä he ajattelevat ympärivuorokautisesta päivähoitosta osana heidän arkeaan.

Opinnäytetyömme aiheena ovat lasten ajatukset vuorohoidosta. Selvitämme, millaisia ajatuksia lapsilla on vuorohoidon arjesta ja toiminnasta sekä miten vuorohoidon erityispiirteet tulevat esille lasten saduissa. Keräämme aineiston saduttamalla kymmentä vuorohoidossa olevaa lasta ja analysoimme saatua aineistoa teemoittelun avulla. Selvitämme millaisena lapset kokevat päiväkotiarvensa ja millaisia ajatuksia heillä siitä on.

Yhteistyötahonamme on eräs pääkaupunkiseudun vuoropäiväkotij, joka tarjoaa hoitoa ympäri vuorokauden vuoden jokaisena päivänä. Yhteistyöpäiväkodissamme ei ole aikaisemmin tutkittu lasten ajatuksia päiväkodin arjesta ja tutkielmamme tuokin toivottua lisätietoa lasten ajatuksista ja kokemuksista. Päiväkodin henkilökunnan on mahdollista hyödyntää tutkielmamme tuloksia tulevan toimintansa suunnittelussa ja kehittämisessä.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi sadutuksen, koska olemme kiinnostuneita erityisesti lasten ajatuksista ja kokemuksista. Sadutus on tutkimusmenetelmänä lasten kuuntelua korostava ja sen avulla lapsen oma ääni saadaan kuuluviin (Sadutus 2010). Lapsen mielipiteen huomioimista pidetään tärkeänä myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, johon kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat perustuvat. Näin se ohjaa myös yksikkökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa keskeisimpiä arvoja ovat esimerkiksi lapsen mielipiteen huomioiminen, lapsen etu sekä lapsen oikeus täysipainoiseen kehittymiseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 8, 12).

Työmme viitekehyksenä ovat lapsilähtöisyys sekä lapsen osallisuus. Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan jokaisen lapsen yksilöllistä huomioimista, yksilöllisyyden kunnioittamista sekä lapsen tarpeiden tunnistamista (Kalliala 2010: 22). Lapsen osallisuus on lapsen oikeutta osallistua, ottaa osaa ja olla osallisena päätöksien teossa, jotka koskevat häntä itseään (Oranen 2012). Esittelemme työssämme saduttamalla saatuja lasten ajatuksia heidän päiväkotiarjestaan. Teemme keräämästämme aineistosta johtopäätöksiä siitä, millaisia kokemuksia ja ajatuksia lapsilla on heidän päiväkotiarjestaan ja mitkä asiat ovat lapsille merkityksellisiä arjessa.

Kerromme aluksi varhaiskasvatuksesta sekä vuorohoidosta. Tämän jälkeen kuvaamme lapsen päiväkotiarkea vuorohoidon näkökulmasta. Seuraavaksi kerromme lapsilähtöisyydestä ja lapsen osallisuudesta ja pohdimme niitä myös vuorohoidon näkökulmasta. Analysoimme aineiston teemoittelun avulla ja teemme johtopäätöksiä lasten arjen ajatuksista ja kokemuksista lapsilähtöisyyden ja osallisuuden näkökulmasta. Lisäksi pohdimme tutkielmamme eettisyyttä sekä luotettavuutta ja tutkimusmenetelmän valinnan sopivuutta käsittelemäämme aiheeseen. Lopuksi pohdimme vielä tutkielmamme hyötyä yhteistyöpäiväkodillemme.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista vuorovaikutusta sekä yhteistointia, joissa suuri merkitys on lapsen omaehtoisella leikillä. Varhaiskasvatus kattaa pienten lasten kasvatuksellisen vuorovaikutuksen aina syntymästä esiopetusikään asti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11.)

2.1 Varhaiskasvatuksen määrittely

Varhaiskasvatus on pienten lasten kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia eri elämänpiireissä. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11, 15.) Varhaiskasvatuksen perustan luovat arvot, kokemukset sekä monitieteellinen tieto lapsuuden erityispiirteistä, lapsen kasvusta ja kehityksestä, leikin merkityksestä, oppimisesta sekä niistä toimista, joilla lapsen kasvua ja kehitystä voidaan tukea. Varhaiskasvatuksen päämääränä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä antaa lapselle valmiuksia vaikut-

taa omaan elämäänsä. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 20–21.)

Varhaiskasvatuksessa on kyse yhteistyöstä kaikkien niiden tahojen välillä, jotka vaikuttavat lapsen ja perheen hyvinvointiin ja sen edistämiseen. Varhaiskasvatuksessa pyritään perheen kohtaamisen lisäksi luomaan verkostoja eri toimijoiden välille, jotka omalta osaltaan tukevat ja lisäävät perheen hyvinvointia. Näitä tahoja päivähoidon lisäksi ovat esimerkiksi opetustoimi, sosiaalihuolto sekä terveydenhuolto. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 21.) Varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat esimerkiksi päiväkotihoido, perhepäivähoito, esiopetus sekä avoin varhaiskasvatustoiminta (Sosiaaliportti 2012).

Tärkeää varhaiskasvatuksessa on lasten vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välinen yhteistyö eli kasvatuskumppanuus, jonka avulla yhteinen kasvatustehtävä muodostuu lapsen kannalta mielekkääksi kokonaisuudeksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11, 15). Laadukas varhaiskasvatus tasoittaa lasten elinolosuhteista johtuvia eroja. Se tarjoaa kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä omien kykyjensä mukaisesti elinolosuhteista riippumatta. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002: 17.)

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asiakirjat

Vuonna 1973 voimaan astunut Laki lasten päivähoitolaista pohjaa yhä suomalaista varhaiskasvatusta. Laki velvoittaa kuntia järjestämään lasten päivähoitoa paikallisen tarpeen mukaan. Päivähoiton toimintamuodot ovat kehittyneet ja monimuotoistuneet ajan myötä. Esimerkiksi ympärivuorokautiset ja pidemmälle iltaan auki olevat päiväkotit ovat kehittyneet perinteisinä hoitoaikoina aukiolevien päiväkotien rinnalle. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 8, 20.)

Vuonna 1996 tuli voimaan päivähoitolainmuutos, jonka myötä perheille taattiin oikeus lapsen hoitopaikkaan vanhempainrahakauden päätyttyä. Muutoksen myötä alettiin puhua subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta, joka koski kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Vuonna 2003 tuli voimaan Stakesin eli Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskuksen julkaisema Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka velvoitti jokaisen kunnan laatimaan oman varhaiskasvatussuunnitelmansa paikalliset olosuhteet ja edellytykset huomioiden. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010: 55.)

Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu Suomessa Yhdistyneiden Kansakuntien eli YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, kansallisiin säädöksiin ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan tärkeitä arvoja ovat lapsen edun sekä lapsen omien näkemystensä huomioiminen hänen ikätasoonsa sopivalla tavalla, syrjintäkielto sekä lasten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kohtelu. Varhaiskasvatuksessa periaatteena on, että lasten oikeudet toteutuvat jokaisen lapsen elämässä jokaisena päivänä. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 16–17.)

3 Vuorohoito osana varhaiskasvatusta

Varhaiskasvatuksen yhtenä hoitomuotona on vuorohoito, jolla tarkoitetaan lapselle järjestettävää ympärivuorokautista hoitoa. Ympärivuorokautista hoitoa voidaan järjestää päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. (Vuorohoidon työryhmä 1999: 35.)

3.1 Vuorohoidon määrittely

Vuorohoidolla tarkoitetaan hoitoa, joka tapahtuu iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Iltahoito sijoittuu kello 17.30–21 välille ja yöhoidolla tarkoitetaan kello 21–6.15 välistä hoitoa. Viikonloppuhoito on lauantaisin ja sunnuntaisin tapahtuvaa päivä-, ilta- ja yöhoitoa. Ympärivuorokautinen päivähoito perustuu tarpeeseen, se ei ole subjektiivinen oikeus perheelle niin kuin päivähoito normaalisti on. Vuorohoitoa järjestetään lapselle siinä tapauksessa, kun perheen työssäkäynti tai opiskelu sitä edellyttää. (Vuorohoidon työryhmä 1999: 5, 17.)

Lasten päivähoidosta annetun asetuksen mukaan kokopäivähoidossa olevan lapsen hoitoaika saa jatkua yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tunnin ajan ja osapäivähoidossa olevan lapsen enintään viiden tunnin ajan. Vuorohoidon luonteesta johtuen kymmenen tunnin enimmäishoitoaika ei aina kuitenkaan toteudu. Esimerkiksi vanhempien ylitoista tai ylimääräisistä työvuoroista johtuen lapsen hoitoaika saattaa välillä ylittää päivähoiton asetuksen mukaisen hoitoaikarajan. Lapsella tulee kuitenkin olla kuukaudessa keskimäärin viikonloppujen päivien verran vapaapäiviä ja keskimääräiset hoitotunnit kuukaudessa eivät saisi ylittää kokopäivähoidon tuntimääriä, kun yön hoitotunteja ei laskea mukaan. (Vuorohoidon työryhmä 1999: 5, 17–18.)

Vuorohoidossa kodin ja päiväkodin yhteistyön merkitys korostuu. Vanhemman kanssa tulee keskustella lapsen päivittäisistä sekä kuukausittaisista hoitoajoista. Lisäksi on hyvä keskustella myös vuorohoidon erityispiirteistä sekä pohtia niiden vaikutuksia lapseen. Päiväkodin henkilökunnan onkin tärkeää keskustella vanhempien kanssa vuorohoidon erityispiirteistä lapsen kannalta, esimerkiksi pitkien erossa oloaikojen vaikutuksista lapseen, jo päivähoitosuhteen alkuhetkistä asti. (Vuorohoidon työryhmä 1999: 20.)

Vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan luottamuksellisen suhteen rakentuminen on tärkeää, jotta lapsi sekä vanhemmat voivat kokea päiväkodin turvallisena ympäristönä. Lapsen turvallisuuden tunnetta lisäävät päiväkodin tutut aikuiset sekä lapset. Päiväkodin henkilökunnan pysyvyys mahdollistaa sen, että päiväkodin aikuiset oppivat tuntemaan lapset paremmin. Tämän avulla päiväkodin henkilökunnan on mahdollista ymmärtää lapsen viestejä ja tunnetiloja sekä huomioida lapsen tarpeita paremmin, vaikka lapsi ei vielä osaisi ilmaista niitä itse. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 31–32, 35–36.)

Vuorohoitopäiväkodin tilat ja toiminta pyritään järjestämään kodinomaisiksi ja rauhallisiksi etenkin ilta- ja yöaikaan. Jokaisen lapsen tarpeet tulee huomioida yksilöllisesti ja aikuisella tulee olla aikaa hoivata ja antaa huolenpitoa lapsille. Erityisesti ilta- ja yöaikaan lapset saattavat tarvita aikuiselta enemmän läsnäoloa ja aikaa. Esimerkiksi vanhempien ikävointi, iltatoimet ja nukkumaan meno voivat olla päiväkotiympäristössä lapselle vaikeita, jolloin hän saattaa tarvita enemmän aikuisen huomiota. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 35–36.)

3.2 Vuorohoidon tarve

Päivähoitolain mukaan kunnan on järjestettävä päivähoitoa siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, kuin kunnassa oleva tarve sitä edellyttää. Vuonna 2005 kunnan järjestämän vuorohoidon, joka käsittää ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon, piirissä oli keskimäärin 7 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoitossa olevista lapsista. Vuorohoidossa olevien lasten osuus vaihteli kunnan koon mukaan. Suurissa kunnissa vuorohoidon tarve oli noin 5 prosenttia, kun taas pienissä ja keskisuurissa kunnissa vuorohoidon tarve oli 8 prosenttia kaikista kunnan päivähoitossa olevista lapsista. Erityisesti suurissa kunnissa on arvioitu ilta- ja viikonloppuhoidon tarpeen lisääntyvän. (Färkkilä – Kahi-

luoto – Kivistö 2005: 45, 47.)

Vuonna 2005 vuorohoidossa olevista lapsista suurin osa oli hoidon tarpeessa vaihtelevasti sekä ilta-, yö- että viikonloppu-aikaan vanhemman tai vanhempien työ- tai opiskelu-aikojen mukaisesti. Yleisin ajankohta, jolloin lapset olivat vuorohoidossa, oli iltaisin kello 18–22 välisenä aikana. Viikonloppuhoidossa oli noin 10 prosenttia ja yöaikaan eli kello 22–06 välisenä aikana noin 7 prosenttia kaikista vuorohoidossa olevista lapsista. (Färkkilä – Kahiluoto – Kivistö 2005: 45.)

Päivähoitolain mukaan päivähoiton tulee tukea vanhempien työssäkäyntiä. Vuorohoito pyritään järjestämään lähellä perheen kotia tai vanhemman työpaikkaa perheen omat toiveet huomioiden. Etenkin nuorten perheiden, ylitöitä tekevien sekä naisten työelämän lisääntyminen ovat omalta osaltaan vaikuttaneet epäsäännöllisten työaikojen määrän kasvuun. Nämä tekijät ovat vaikuttaneet myös vuorohoidon kysynnän kasvuun. Erityisesti palvelualojen ja kaupanalojen työpaikkojen määrän kasvu ovat lisänneet tarvetta lasten ilta- ja viikonloppuhoidolle. (Vuorohoidon työryhmä 1999: 4, 17–21.)

3.3 Vuorohoitoa ohjaavat lait ja asiakirjat

Valtakunnalliset sekä kunnalliset asiakirjat ovat varhaiskasvatuksen ohjauksen perustana. Valtakunnallisesti päivähoitoa ohjataan lailla, asetuksilla, varhaiskasvatuksen valtakunnallisilla linjauksilla sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla. Varhaiskasvatuksen arvopohja pohjautuu Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 8–9.) Iltaisin, öisin ja viikonloppuisin tapahtuvasta hoidosta ei ole päivähoitolaissa erityisiä säädöksiä, mutta päivähoitoa koskevat lait ja säädökset koskevat myös vuorohoidon järjestämistä (Varhaiskasvatus-työryhmän muistio 1999: 35).

Päivähoitolain mukaan kunnan tulee huolehtia, että päivähoitoa on saatavilla kunnan järjestämänä tai valvomana siten, että se vastaa kunnassa esiintyvää tarvetta. Lain mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoitossa olevan lapsen kasvatusta ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhdessä perheen kanssa. Päivähoiton tulee tarjota lapselle jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet, lapsen kehitystä tukevaa toimintaa sekä suotuista kasvuympäristöä. Päivähoiton tulee kunnioittaa ja tukea vanhempien tai holhoojan uskonnollista vakaumusta. Lapsen päivähoito tulee järjestää niin, että se tar-

joaa hoidollisesti ja kasvatuksellisesti sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä aikana vuorokaudesta, jona sitä tarvitaan. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36 § 2, § 2a, § 11.) Päivähoitoasetuksen mukaan päiväkodin aukioloajat ja toiminta kalenterivuoden aikana on järjestettävä kuntalaisten tarpeiden mukaan (Asetus lasten päivähoidosta 1973/239 § 5).

Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoitoon (Laki lasten päivähoidosta 1973/36 § 11). Vuorohoito sen sijaan ei ole subjektiivinen oikeus, vaan se perustuu perheen tarpeeseen (Vuorohoidon työryhmä 1999: 5). Kaikissa lapsiperheiden palveluissa pyritään lapsi- ja perhelähtöisen varhaiskasvatuksen tavoitteiden, toimintatapojen ja yhteistyökäytäntöjen omaksumiseen. Lapsen varhaiskasvatuksen palvelukokonaisuuden tulee määrittyä lapsen ja hänen perheensä tarpeista lähtien. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002: 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pyrkivät yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumiseen koko maassa. Se myös ohjaa varhaiskasvatuksen sisällöllistä sekä laadullista kehittämistä. Vanhempien osallisuus, moniammatillinen yhteistyö, varhaiskasvatushenkilökunnan ammattiosaaminen sekä perheiden tukeminen heidän kasvatustehtävässään ovat myös osa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 7.)

Varhaiskasvatuksen arvopohja pohjautuu Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimukseen. Sopimuksen keskeisin arvo on lapsen ihmisarvo, johon liittyy neljä yleisperiaatetta. Nämä periaatteet ovat tasa-arvoinen kohtelu ja syrjintäkielto, lapsen edun huomioiminen, lapsen oikeus täysipainoiseen elämään ja kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen kuuleminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 12.)

3.4 Vuorohoidon kunnallinen ja yksikkökohtainen ohjaus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kunnallista varhaiskasvatuksen toteuttamista. Valtakunnallisten linjausten pohjalta kunnat suunnittelevat oman kuntansa varhaiskasvatuksen sisällöt ja toimintatavat ja tekevät oman kuntansa varhaiskasvatussuunnitelman. Kunnan omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon kun-

nan omat linjaukset ja strategiat, joissa ilmenee varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmä, sen keskeiset periaatteet ja kehittämiskohteet. Kunnan laatiman varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta jokainen yksikkö laatii oman varhaiskasvatussuunnitelmansa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 8–9.)

Jokainen yksikkö laatii oman varhaiskasvatussuunnitelman eli vasun oman yksikkönsä tavoitteista ja toimintaperiaatteista. Sen tarkoituksena on olla konkreettinen työväline kyseisen yksikön toiminnassa ja sen kehittämisessä. Toiminnan kehittämisen myötä pyritään lisäämään lasten hyvinvointia ja tukemaan heidän kehitystään kokonaisvaltaisesti. Yksikön vasu kokoaa yhteen päiväkodin henkilökunnan sekä asiakasperheiden ajatukset ja näkemykset siitä, miten juuri kyseisessä yksikössä voidaan tukea lasten kasvua ja kehitystä parhaimmalla mahdollisella tavalla. Yksikön vasun tarkoituksena on tuoda esiin yksikön ominaispiirteet sekä se, miten ne näkyvät käytännön toiminnassa. (Yksikön varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) 2011.)

Kaikissa yksiköissä laaditaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. Lapsen vasu laaditaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa ja siinä huomioidaan lapsen omat kokemukset, kehityksen suunta, mielenkiinnon kohteet sekä vahvuudet ja mahdollinen tuen tarve. Lapsen vasu toimii pohjana vanhempien kanssa käytävälle varhaiskasvatuskeskustelulle, joka pidetään vuosittain. Varhaiskasvatuskeskustelun pohjalta lapsen vasua muokataan ja siihen tehdään tarvittavia lisäyksiä yhdessä vanhempien kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Tarkoituksena on yhdistää vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan asiantuntijuus lapsesta ja lisäksi sopia yhteistyön toteutumisesta. Lapsen vasun avulla seurataan lapsen kasvua ja kehitystä systemaattisesti päiväkodin henkilökunnan toimesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 9, 33.)

3.5 Vuoropäiväkoti yhteistyökumppanina

Työelämän yhteistyökumppaninamme on eräs pääkaupunkiseudun vuoropäiväkoti. Päiväkoti on avoinna vuorokauden ympäri, seitsemänä päivänä viikossa. Päiväkodissa olevat lapset ovat vaihtelevasti hoidon tarpeessa eri vuorokauden aikoina vanhemman tai vanhempien opiskelun tai työn vuoksi. Päiväkodissa toimii useita lapsiryhmiä, joihin lapset on jaettu iän mukaan. Jokaisella ryhmällä on omat ryhmätilat sekä niiden lisäksi käytössä on myös yhteisiä tiloja. Päiväkodin henkilökuntaan kuuluu lastentarhanopetta-

jia, lastenhoitajia, päiväkotiapulainen sekä päiväkodin johtaja. (Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma.)

Päiväkodin kaikissa ryhmissä korostetaan muun toiminnan ohella pienryhmätoimintaa. Joka toimintakaudelle valitaan yhteinen teema, jota jokaisessa ryhmässä toteutetaan lasten ikätason mukaisesti. Päiväkotiin pyritään luomaan turvallinen ja lämmin ilmapiiri sekä kodinomainen ympäristö. Iltaisin ja viikonloppuisin ryhmiä yhdistellään ja eri ryhmien lapset pääsevät leikkimään yhdessä päiväkodin tiloissa, joita käytetään harvemmin arkisin. (Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma.)

4 Lapsen arki vuoropäiväkodissa

Lapsen arki koostuu kolmesta tekijästä, jotka ovat koti, perhe ja päivähoito. Lapsi kokee arjen lähtemisen, odottamisen sekä tulemisen kautta ja arkea jäsentävät vanhempien työajat, lapsen hoitoajat, harrastukset sekä ulkoilu-, ruokailu- ja nukkuma-ajat. Lapsen päiväkotipäivä muodostuu päiväkodin toimintapuitteista, ikätovereista, tiloista, henkilökunnasta sekä lapsen vanhemmasta tai vanhemmista. Keskeisimpiä arjen muodostavia tekijöitä päiväkodissa ovat leikkiminen, ohjatut toimintatuokiot, ulkoilu, ruokailu, nukkuminen ja lepo. Päiväkodin tilat luovat puitteet toiminnalle. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010: 15.)

4.1 Perushoito

Hoitopäivästä iso osa kuluu perushoidollisissa tilanteissa, joissa paikalla on usein muita lapsia samanaikaisesti. Perushoidollisia tilanteita ovat esimerkiksi pukeutuminen, riisuminen ja wc-tilanteet. Näissä tilanteissa lapsilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa tapahtumien kulkuun, joten tilanteiden ei tulisi olla pelkästään rutiininomaisia toimintoja. (Leinonen - Ojala - Venninen 2010: 39–40.) Perushoidolliset tilanteet, joissa aikuinen auttaa lasta, ovat lapselle tärkeitä hetkiä. Lapset saavat yksilöllistä huomiota, fyysistä läheisyyttä sekä pääsevät aikuisen syliin. (Koivunen 2009: 56.)

Iltaisin ja viikonloppuisin vuorohoidossa on usein paikalla vähemmän lapsia, jolloin perushoidollisissa tilanteissa aikuisella on enemmän aikaa yhdelle lapselle. Aikuinen ehtii esimerkiksi iltapesun yhteydessä keskustelemaan lapsen kanssa ja tarttumaan lapsen tekemiin aloitteisiin, kun tilanne on rauhallisempi. Aikuisen läsnäolo ja lohduttava syli

ovat lapselle ensiarvoisen tärkeitä. Iltaisin tai pitkän vanhemmista erossaolon aikana lapsi saattaa ikävöidä vanhempaansa ja silloin tutun sekä turvallisen aikuisen syli ja tuki ovat lapselle hyvin merkityksellisiä. Perushoidollisissa tilanteissa, kuten pukeutumisessa, aikuinen voikin auttaa lasta myös sellaisissa asioissa, jotka lapsi jo osaa. Päämääränä silloin on tarjota lapselle fyysistä läheisyyttä ja syliä eikä niinkään apua.

4.2 Leikkiminen

Leikki on lapselle ominainen tapa toimia ja oppia. Leikin avulla lapsi tutustuu ympäröivään maailmaan, harjoittelee ihmissuhdetaitoja ja perherooleja, löytää uusia toimintatapoja, kehittää kehontuntemusta sekä tunteiden säätelykykyä. Leikissä yhdistyvät vapaus, vapaaehtoisuus, säännönmukaisuus sekä kuvitteellisuus. (Tiensuu 2007: 38.) Tärkeintä lapselle päiväkodin arjessa on ikätoverien kanssa leikkiminen. Yhteisessä leikissä lapset pystyvät kommunikoimaan tasavertaisesti ja he jakavat samat mielenkiinnon kohteet. Yhteinen leikki tuo lapselle iloa, riemua ja mielihyvää. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007: 13.)

Vuorohoidossa iltaisin ja viikonloppuisin aikaa on enemmän vapaalle leikille, eikä ohjattua toimintaa ole järjestetty samoissa määrin kuin arkipäivisin. Iltaisin ja viikonloppuisin ryhmiä yhdistellään ja eri ryhmien lapset pääsevät leikkimään keskenään. Ryhmien yhdistely mahdollistaa myös sen, että eri ryhmissä olevat sisarukset pääsevät leikkimään yhdessä. Epäsäännöllisistä hoitovuoroista johtuen lapsen leikkikaverit muuttuvat ja vaihtuvat usein, riippuen siitä kuka on samaan aikaan hoidossa. Leikkitiloja voi olla käytössä iltaisin ja viikonloppuisin enemmän ja vaihtelevammin kuin arkipäivisin. Myös muiden ryhmien leluilla on mahdollista päästä leikkimään, kun päiväkodin tilat ja välineet ovat vapaammin lasten käytössä.

4.3 Ohjattu toiminta

Päiväkodin ohjattu toiminta perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman eri sisältöalueiden toteuttamiseen. Niiden tavoitteena on tarjota lapselle kokemuksia ja ideoita sekä herättää lapsen mielenkiinto ja uteliaisuus uusia asioita kohtaan. (Mikkola - Nivalainen 2009: 56–57.) Eri sisältöalueita varhaiskasvatussuunnitelmassa ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 26). Ohjatut tuokiot tuovat lapsille ilon ja riemun tunteita, kun he voivat toimia

yhdessä toisten lasten kanssa kokeillen ja harjoitellen uusia taitoja (Kyrönlampi-Kylmänen 2007: 144).

Vuorohoidossa ohjattu toiminta painottuu aamuihin ja iltapäiviin, jolloin toimitaan usein pienryhmissä. Ohjatussa pienryhmätoiminnassa korostuvat uusien taitojen opettelu sekä yhdessä tekemisen ilo ja riemu. Iltaisin ja viikonloppuisin ohjattu toiminta on vähäisempää kuin arkipäivisin. Viikonloppuisin lapset saavat esimerkiksi aamupalan jälkeen katsoa televisiosta lastenohjelmia tai leikkiä vapaasti yksin tai yhdessä kaverin kanssa. Perusrutiineista pidetään kuitenkin kiinni, kuten esimerkiksi ruokailu-, ulkoilu- ja nukkuma-ajoista, mutta ne ovat usein kiirettömämpiä ja rauhallisempia tilanteita kuin arkisin.

4.4 Ruokailu

Ruokailutilanteessa lasten aika kuluu syömisen lisäksi myös esimerkiksi toisten lasten kanssa keskusteluun sekä siihen, kun he hakevat huomiota aikuiselta. Ruokailutilanteet ovat syömisen lisäksi arkisia kasvatustilanteita, joissa harjoitellaan esimerkiksi oman vuoron odottamista, käytöstapoja sekä toisten huomioimista. (Reunamo 2007: 31, 33.) Parhaimmillaan ruokailutilanne päiväkodissa tuottaa mielihyvän, yhdessäolon ja turvallisuuden tunteita lapselle. Ruoka ei saa olla lapselle päiväkodissa rangaistuksen eikä palkitsemisen keino. (Mikkola – Nivalainen 2009: 44.)

Ruokailutilanteita vuorohoidossa ovat aamupala, lounas, välipala, päivällinen sekä ilta-pala. Vuorohoidossa voidaan poiketa iltaisin ja viikonloppuisin totutuista arkipäivien ruokailurutiineista, mutta totutuista ruokailuajoista on kuitenkin hyvä pitää kiinni viikonpäivästä riippumatta. Eri-ikäiset lapset voivat syödä iltaisin ja viikonloppuisin yhdessä ja välillä syödäänkin ison pöydän ääressä, mikäli päiväkodin tilat sen sallivat. Tällä pyritään mahdollisimman kodinomaiseen tunnelmaan ja ruokailutilanteesta tulee mukava yhteinen päivän pysähtymishetki.

4.5 Lepo ja nukkuminen

Päiväkodissa lapselta vaaditaan yleensä enemmän paikallaan istumista, vuoron odottamista, ohjeiden noudattamista sekä yhteiseen toimintaan osallistumista kuin kotona. Kiireinen ja liian aktiivinen päivärytmi sekä jatkuvassa vuorovaikutuksessa oleminen rasittavat lasta. Onkin tärkeää, että lapsi saa riittävästi unta, lepoa ja mahdollisuuksia

rauhoittua ja olla tekemättä mitään. Riittävä lepo ja unen määrä ovat ensiarvoisen tärkeitä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta. Hiljentyminen, rentoutuminen ja päiväunet ovat tärkeitä osia pienen lapsen elämässä. (Mikkola – Nivala 2009: 46–47.)

Vuorohoidossa päiväunet nukutaan usein oman ryhmän tiloissa. Välillä lapsia on kuitenkin paikalla päiväuniaikaan niin vähän, että ryhmiä yhdistellään ja päiväunet nukutaan yhdessä toisen ryhmän lasten kanssa samassa tilassa. Yöhoidossa olevat lapset nukkuvat kaikki samassa tilassa, jossa valvova aikuinen on lähellä. Illalla tärkeää ovat tutut iltarutiinit ja aikuiset, jotka tuovat yöhoitoon jääville lapsille turvallisuuden tunteen. Iltarutiineihin kuuluvat esimerkiksi iltapesu, iltasatu sekä tutut yöhoitajat, jotka lohduttavat lapsia ikävän tullessa ja valvovat, että tilassa säilyy nukkumarauha.

4.6 Tilat

Päiväkodin tilat luovat fyysiset rajat lapsen leikeille. Aikuisella on vastuu leikkitilojen jakamisesta ja niiden käytön suunnittelusta. Aikuisen tehtävä on määrittää, kuinka monta lasta voi leikkiä samassa tilassa samanaikaisesti, jotta leikkirauha pysyisi yllä ja tilaa jäisi riittävästi jokaiselle lapselle. Joissakin tilanteissa tilan ahtaus ja vähyyys rajoittavat lapsen leikkiä vääränlaisesti, mutta toisaalta rajattu leikkitila saattaa myös antaa leikille turvalliset rajat, jolloin jännittävät leikitkään eivät tunnu liian pelottavilta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007: 144–145.)

Iltaisin ja viikonloppuisin vuorohoidossa pyritään kodinomaisuuteen esimerkiksi tilojen käytössä. Lapsiryhmiä yhdistellään ja lapset viettävät aikaa samoissa tiloissa toisten ryhmien lasten kanssa. Lapsilla voi olla myös enemmän vaihtoehtoja valita, missä tilassa haluavat keskenään leikkiä. Tilojen suunnittelussa on pyritty ottamaan huomioon myös se, että eri-ikäiset lapset pystyvät leikkimään ja toimimaan samoissa tiloissa ja käytössä voi olla myös tiloja, joita arkipäivisin ei käytetä. Päiväkodissa voi olla esimerkiksi sauna, jossa lapset voivat käydä viikonloppuisin.

5 Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyys on jokaisen lapsen yksilöllistä huomioimista, yksilöllisyyden kunnioittamista sekä lapsen tarpeiden tunnistamista (Kalliala 2010: 22). Aidolla lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi saa olla ja elää kuin lapsen kuuluukin (Jantunen - Lautela 2011: 6).

5.1 Lapsen kiinnostuksen kohteet ja oppiminen

Lapsen omat kokemukset, kiinnostuksen kohteet sekä niistä nousevat kysymykset ja ongelmat ovat lapsilähtöisen oppimisen lähtökohtina. Lapsella tulee olla mahdollisuus omaehtoiseen tutkimiseen, kokeiluun ja oivaltamiseen, sillä lapsi oppii parhaiten niitä asioita, jotka ovat hänen mielestään kiinnostavia. Lapselle tulee antaa mahdollisuus kokeilla, erehtyä ja yrittää uudelleen. Jokaisen lapsen yksilöllinen havainnointi ja arviointi antavat kasvattajalle tiedon siitä, mistä lapsi on kiinnostunut ja missä hän tarvitsee vielä tukea ja ohjausta. (Hujala - Nivala - Parrila - Puroila 2007: 56–57.)

Lapsi oppii koko ajan erilaisissa arjen tilanteissa ja toiminnoissa. Lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristön ja ihmisten kanssa, lapsi käsittelee ja jäsentää uutta tietoa koko ajan. (Jantunen – Lautela 2011: 10.) Lapsi yhdistelee ympäristöstä saamaansa uutta tietoa aiempaan kokemusten kautta tulleet tietämykseensä ja näin hänen käsityksensä ympäröivästä maailmasta muokkautuu ja laajenee. Lapsilähtöisyydessä korostuu lapsen sosiaaliset suhteet sekä oppimisen sosiaalinen luonne. (Kurvinen - Neuvonen - Sivén - Vartiainen - Vihunen - Vilén 2006: 222.)

Leikki on lapselle ominaisin ja luontaisin tapa oppia ja toimia yhdessä toisten lasten kanssa. Leikissä tunteet, tieto ja toiminta yhdistyvät yhdeksi kokonaisuudeksi. Leikin avulla lapsi luo uutta, yhdistää kokemuksiaan aikaisemmin oppimaansa sekä etsii vastuksia mieltään askarruttaviin kysymyksiin. Leikin avulla lapsi harjoittelee ja oppii esimerkiksi rooleja, sääntöjä, kommunikaatio- ja ongelmanratkaisutaitoja, luovuutta sekä itsehillintää. Aikuisen tehtävänä on mahdollistaa lapsen leikki antamalla sille aikaa ja tilaa. Aikuisen osallistuminen leikkiin tai sen havainnointiin antaa hänelle tietoa lapsen maailmasta ja hänen mielenkiinnon kohteista. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999: 23.)

5.2 Aikuisen rooli

Aikuisen tehtävänä on tukea ja ohjata lasta tarvittaessa. Lisäksi aikuisen tulee kannustaa lasta kokeilemaan ja yrittämään uudelleen. (Hujala ym. 2007: 56–57.) Lapsilähtöisesti toimiessaan aikuinen kuuntelee ja kuulee lasta. Aikuisen tulee myös osata tarvittaessa ohjata lapsen toimintaa ja houkutella hänet mukaan myös vaativiin tehtäviin, joita lapsi ei ilman kannustusta yrittäisi. Aikuinen kehuu ja kannustaa lasta sekä puhuu rauhallisella äänellä ja ensiarvoisen tärkeää onkin se, että lapsi ymmärtää, mistä aikuinen puhuu ja mitä hän tarkoittaa. (Koivunen 2009: 123.)

Lapsilähtöisessä kasvatuksessa aikuinen ohjaa lasta oppimaan. Tässä oppimis- ja opettamisprosessissa tärkeää on, että aikuinen huomioi toiminnan suunnittelussa ja työkentelyssä lapsen kulttuurin, kokemukset sekä lapsen omat mielenkiinnon kohteet. Aikuinen mahdollistaa lapselle merkityksellisten kokemusten syntymisen suunnittelemalla toiminnan niin, että jokainen päivä sisältää riittävästi leikkimistä, liikkumista, tutkimista, taiteellista kokemista ja ilmaisemista. Jokaisella lapsella on yksilöllisiä tarpeita, joista lapsilähtöisesti ajateltuna aikuisella tulee olla tietoa. Aikuisen tulee nähdä lapsen muuttuvat tarpeet ja osata mukautua sekä muuttaa toimintaansa suhteessa niihin. Lapsen tarpeet voivat vaihdella päivästä ja tilanteesta riippuen ja onkin tärkeää, että aikuinen osaa muuttaa toimintatapaansa lapsen sen hetkisten tarpeiden mukaan. (Hellman-Suominen ym. 2009: 35.)

Aikuisen tehtävänä on määrittää lapselle turvalliset rajat ja pitää niistä kiinni sekä vastata tilojen ja ajan käytöstä. Arjessa tutut rutiinit ja selkeä rytmi luovat lapselle turvallisuuden tunteen. Arjen ei kuitenkaan tule olla liian järjestelmällistä, jotta aikaa jää myös aidoille ja välittömille kohtaamisille ja keskusteluille. Aikuiselta vaaditaankin tilannetta jua, jotta hän löytää arjesta ne tilanteet, missä lapsi kaipaa spontaania kohtaamista ja missä tilanteissa järjestelmällisyys taas on tärkeää. (Jantunen - Lautela 2011: 6-7.) Oppimisen kannalta vuorovaikutus sekä aikuisten että muiden lasten kanssa on erityisen tärkeää (Hujala ym. 2007: 57).

5.3 Vertaissuhteiden merkitys lapselle

Vertaissuhteilla on suuri merkitys lapsen sosiaalisten taitojen, identiteetin sekä tunne-elämän kehittymiselle. Lapsiryhmässä toimiminen mahdollistaa lapselle vertaisryhmä-

toiminnan ja siitä saadut kokemukset vaikuttavat lapsen kehitykseen. Lapsi harjoittelee esimerkiksi kommunikointia, ajattelua sekä ilmaisutaitoja, oppii toimimaan erilaisten lasten kanssa sekä kokee yhdessä tekemisen iloa. Toisten lasten kanssa toimiessaan lapsi oppii uusia taitoja heitä seuratessaan sekä huomaa, miten oma toiminta vaikuttaa toisiin lapsiin. (Koivunen 2009: 52.)

Leikin avulla lapsen on helpoin harjoitella ja muodostaa suhteita toisiin lapsiin. Leikkiminen kokeneemman leikkijän kanssa auttaa lasta harjoittelemaan vuorovaikutustilanteissa tarvittavia taitoja. Lapset ovat kaksinaisessa suhteessa leikkikaveriin, leikin maailmassa sekä todellisuudessa, ja usein todellisuuden vertaissuhteet saavatkin uusia vaikutteita leikkiroolista. Leikkikaverin kanssa leikkiessä lapset kehittävät keskinäisiä suhteita ja harjoittelevat vuorovaikutusta sekä tavoitteiden asettelua. (Hujala – Turja 2011: 69–70.)

Aikuinen voi vaikuttaa omalla toiminnallaan lapsen kaverisuhteiden muodostumiseen ja kehittymiseen sekä antaa lapselle myönteisen mallin omalla toiminnallaan ja esimerkillään. Aikuinen voi vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen esimerkiksi vahvistamalla hyviä toimintatapoja ja asenteita sekä tiedostamalla lasten erilaiset roolit. Aikuisen tehtävänä on myös puuttua kielteisiin ryhmäilmiöihin, esimerkiksi haitallisiin valtasuhteisiin. Ryhmäilmiö, jossa jollakin lapsella on valta päättää myös toisten lasten toiminnasta, on esimerkki haitallisesta valtasuhteesta, johon aikuisen tulee puuttua. (Koivunen 2009: 53–54.)

5.4 Lapsilähtöinen toimintaympäristö

Lapsen toimintaympäristö rakentuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Siihen kuuluvat esimerkiksi rakennetut tilat, lähiympäristö, erilaiset välineet ja materiaalit sekä eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset sekä sosiaaliset ympäristöt. Monipuolinen ja mahdollisuuksia luova toimintaympäristö herättää lapsen mielenkiinnon, innostaa leikkimään, kokeilemaan ja tutkimaan sekä kannustaa lasta ilmaisemaan itseään. Ympäristön tulee ottaa huomioon lapsen hyvinvointiin liittyvät tekijät sekä olla lapselle turvallinen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 17–18.)

Ympäristön luomien fyysisten toimintamahdollisuuksien lisäksi tärkeää lapsilähtöisessä toimintaympäristössä on myönteisen ilmapiiriin luominen. Oppimisen ja myönteisen

oppimisasenteen rakentumisen kannalta turvalliset ihmissuhteet ja mielekäs toiminta ovat hyvin merkittävässä asemassa. Toimiessaan mielekkääksi kokemallaan tavalla lapsi voi kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Lapsen oppimisen kannalta tärkeää on myös lapsen oma aktiivisuus sekä kiinnostus ympäristöä ja toisia ihmisiä kohtaan. Lapsilähtöisyyden näkökulmasta aikuisella tulee olla herkkyyttä kuunnella lapsen tekemiä aloitteita ja lapsella tulee olla mahdollisuus kokeilla, oppia sekä ilmaista ajatuksiaan ja tunteitaan. Myönteisen oppimisasenteen perusta luodaan varhaislapsuudessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 17–18.)

Kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta ihanteellinen toimintaympäristö lapsille on sellainen, jossa aikuiset ovat läsnä kaikessa toiminnassa. Ihanteellisessa toimintaympäristössä aikuiset osallistuvat myös lasten vapaavalintaiseen toimintaan, mutta antavat kuitenkin lasten tehdä päätöksiä ja ohjata leikin kulkua. Aikuisen ollessa läsnä lapsen toiminnassa, hän on tietoinen siitä, mitä lapsi tekee ja mikä häntä kiinnostaa. Vapaan leikin aikana aikuisella on parhaat mahdollisuudet lapsen havainnoimiseen. Vapaan leikin aikana sattuu myös eniten konflikteja lasten välillä ja niiden selvittämiseksi lapsi saattaa kaivata oman toiminnan ohjausta, rajojen asettamista ja ohjausta aikuiselta. (Koivunen 2009: 123.)

5.5 Lapsilähtöisyys vuorohoidossa

Vuorohoidossa päivärytmi ja tutut rutiinit ovat olennainen osa lapsen turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi pukeutumis- ja uloslähtötilanteet ovat tärkeitä kasvatus- ja oppimistilanteita, joissa syntyy aitoja kohtaamisia ja keskusteluja. Lapsilähtöisyyden näkökulmasta näissä tilanteissa olennaista on, että aikuinen huomaa ja tarttuu lapsen aloitteisiin ja keskustelee niistä asioista, joista lapsi sillä hetkellä on kiinnostunut. Tärkeää onkin, että nämä pukeutumis- ja uloslähtötilanteet tehdään riittävän rauhallisiksi, jotta lapsilähtöinen vuorovaikutus mahdollistuu. (Jantunen - Lautela 2011: 7.)

Ruokailutilanteessa lapsilähtöisyys ilmenee kiireettömänä ilmapiirinä. Aikuisella on aikaa istua lasten kanssa saman pöydän ääressä, jolloin aito ja kiireetön keskustelu mahdollistuu. Aikuinen huomioi jokaisen lapsen ja houkuttelee ujoimmatkin lapset mukaan keskusteluun kysymysten avulla. Lapsilähtöisyyden toteutumisen kannalta oivallisia tilanteita ovat myös hetket, jolloin toimitaan pienryhmissä. Pienryhmissä on mahdollista toteuttaa lapsen ikätasoista sekä ryhmän jokaisen lapsen tarpeista ja toiveista lähtevää

toimintaa. (Jantunen - Lautela 2011: 7, 10.) Vuorohoidossa pyritään arkipäivisin panostamaan pienryhmätoimintaan, joka mahdollistaa jokaisen lapsen yksilöllisen ja kiireetömän kohtaamisen. Erityisesti iltaisin ja viikonloppuisin vuorohoidossa pyritään koordinaisuuteen, jolloin perushoidollisissakin tilanteissa jää aikaa välittömille ja kiireetömille kohtaamisille.

Yhteneväiset säännöt ja rutiinit kotona ja päiväkodissa tuovat lapsen arkeen turvallisuutta ja selkeyttä. On hyvä, että kotona ja päiväkodissa on samat säännöt esimerkiksi siitä, että ketään ei saa kiusata tai nimitellä. Lisäksi samoista ruokailu- ja nukkumaanmenoajoista olisi hyvä pitää kiinni niin kotona kuin päiväkodissakin. Päiväkodissa tärkeää on, että esimerkiksi yhden ryhmän kaikilla aikuisilla on yhteneväiset säännöt, jolloin lapset tietävät mitä saavat tehdä ja mitä ei. Lasten huomatessa, että kaikki aikuiset toimivat samalla tavalla eri tilanteissa, ei lapsilta kulu aikaa sääntöjen testaamiseen vaan energiaa säästyy oppimisen kannalta merkityksellisiin asioihin. (Jantunen - Lautela 2011: 6.) Vuorohoidossa eri aikuiset ovat paikalla eri vuorokauden aikoina ja tärkeää onkin, että kaikilla päiväkodin aikuisilla on yhteneväiset säännöt ja toimintatavat. Näin lapset tietävät miten toimia huolimatta siitä, kuka aikuisista on paikalla.

6 Lapsen osallisuus

Osallisuus on lapsen oikeutta osallistua, ottaa osaa ja olla osallisena päätöksissä, jotka koskevat häntä itseään. Jokaisella lapsella on oikeus osallisuuteen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä enemmän hän voi vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja hän oppii ottamaan huomioon ympäristön ja muut ihmiset. (Leinonen ym. 2010: 5.)

6.1 Lapsen osallisuuden määrittely

Lapsen osallisuudella tarkoitetaan lapsen mahdollisuutta olla mukana vaikuttamassa päätöksenteossa, joka koskee häntä itseään. Lapsi voi olla mukana esimerkiksi kehittämässä, toteuttamassa tai arvioimassa hänen etunsa ja oikeuksiensa hyväksi tehtävää työtä. Lapsen osallisuuden kannalta on tärkeää, että lapsi saa olla mukana päätöksenteossa jo suunnitteluvaiheessa ja saa tietoa asioiden etenemisestä. Kun lapsi on mukana häntä koskevassa päätöksenteossa, on sillä ratkaiseva vaikutus lapsen identiteetin kehittymiseen. On tärkeää, että lapsi huomaa ajatustensa olevan merkityksellisiä hä-

neen liittyvissä asioissa. (Oranen 2012.)

Tärkeää osallisuuden toteutumisessa on aito läsnäolo, kiinnostus toisen kertomaa kohtaan sekä vastavuoroinen vuorovaikutus. Vuorovaikutukseen tarvitaan aina toinen ihminen, jolloin yhteisön merkitys osallisuudessa korostuu. Osallisuuden kannalta tärkeää on halu kuulla, mitä toinen sanoo ja haluaa kertoa. Osallisuus lähtee lapsen sisäisestä kokemuksesta, tunteesta. Tunne osallisuudesta, tärkeydestä ja huomioiduksi tulemisesta ovat osallisuuden toteutumisen kannalta merkittäviä. Osallisuus on tunteen lisäksi myös toimintaa, joka näkyy toisen huomioimisessa ja tavassa, jolla toisten kanssa toimitaan. Lasten osallisuutta voidaan tukea lapsia kohtaamalla ja kuuntelemalla, jolloin saadaan selville heidän ideoitaan ja ajatuksiaan. (Karlsson 2005: 8.)

Lapsen osallisuudessa osallistuminen on ensisijaisesti vaikuttamista nykyhetken tilanteisiin ja toimintoihin ja siihen elinpiiriin, jossa lapsi kasvaa, leikkii ja oppii (Karlsson 2005: 8). Osallisuuteen liittyy vahvasti myös yhteisöön vaikuttamisen ja kuulumisen tunne. Lapsella on luontainen halu olla osallisena vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii ja alkaa ymmärtää toisen ihmisen reaktioita tapahtumiin ja näin hän oppii, miten voi vaikuttaa toiseen ihmiseen ja tapahtumien kulkuun. Tämä vaatii lapselta motivaatiota ja kiinnostusta. (Oranen 2007: 5, 11.)

Lapsen osallisuuden mahdollistaminen osoittaa aikuisen luottamusta lasta kohtaan. Osallisuuden myötä lapsi saa mahdollisuuden oman osaamisensa ja sosiaalisten taitojensa kehittämiseen. Lapsen ajattelukyky lisääntyy, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus lisääntyy ja sosiaaliset taidot kehittyvät, kun lapsi saa pohtia omia kokemuksiaan ja näkemyksiään, keksiä uusia ideoita, neuvotella ja osallistua toiminnan käytännön toteuttamiseen. Lasten ajatusten ja näkemysten kuunteleminen ja aloitteisiin tarttuminen auttaa aikuisia näkemään lapset osaavina yksilöinä. Lapsen osallisuus vaatii aikuiselta uskallusta heittäytyä yhdessä lapsen kanssa uusiinkin asioihin. (Hujala - Turja 2011: 52.)

Lapsen osallisuutta voidaan tukea esimerkiksi sadutuksen keinoin, joka mahdollistaa lapsen aloitteiden huomioimisen konkreettisesti. Kun aikuinen kirjaa lapsen sadun sanataarkasti korjailematta sitä, viestittää se lapselle, että hänen kertomansa on arvokasta ja kunnioitettavaa. (Kurvinen ym. 2006: 481.) Sadutuksessa yhdistyy kuunteleminen ja

toisen arvostaminen. Lapsi kokee itsensä tärkeäksi, kun aikuinen pysähtyy kuuntelemaan, mitä lapsella on kerrottavana. Aito kuuntelu ja keskittyminen luovat hyvät edellytykset lapsen kasvun, kehityksen, luovuuden ja oppimisen näkökulmasta. Sadutuksen avulla aikuinen pääsee sisälle lapsen maailmaan ja aikuisella on mahdollisuus alkaa ymmärtää esimerkiksi lapsen pohdintojen kulkua ja ideointia. Lisäksi sekä lapset että aikuiset kokevat sadutustuokion tärkeänä yhteisenä jaettuna hetkenä, jolloin he ovat vuorovaikutuksessa tasavertaisia. (Karlsson 2003: 41–42.)

6.2 YK:n Lapsen oikeuksien sopimus

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus vuodelta 1989 jakaa lapsen oikeudet kolmeen ryhmään, jotka ovat lapsen oikeus suojaan ja turvaan, oikeus ilmaista itseään sekä oikeus tasa-arvoiseen kohteluun yhteiskunnassa. Lapsella on sopimuksen mukaan oikeus ilmaista itseään ja olla osallisena itseä koskevassa päätöksenteossa. Lapsella on oikeus osallisuuteen ja aikuisella on velvollisuus suojella tämän oikeuden toteutumista. (Leinonen ym. 2010: 5.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen myötä lapsi ei ole enää vain passiivinen huolenpidon, hoivan ja suojelun kohde vaan lapsi on aktiivinen elämäänsä vaikuttava yksilö. Lapsi on aktiivinen, oppii ja vaikuttaa tulevaisuuteensa. Lapsen kyky tehdä päätöksiä ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kasvaa oppimisen myötä. Lapsen saadessa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin hänelle syntyy tunne siitä, että hänellä on oikeus ilmaista itseään, tulla kuulluksi ja vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Lapsi kuitenkin tarvitsee vielä ohjausta ja tukea aikuiselta oman ikätasonsa mukaisesti. (Leinonen ym. 2010: 5.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella tulee olla oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä lapsi alkaa ymmärtää sellaisia käsitteitä kuten valinta, oma mielipide, vuorovaikutus ja lähiympäristö ja näiden käsitteiden merkityksiä. Tällöin lapsi myös kykenee toimimaan niiden mukaisesti ja ottamaan enemmän vastuuta toiminnastaan. Lisäksi hän tiedostaa omat ja muiden oikeudet, niin lasten kuin aikuistenkin, ja oppii toimimaan niitä kunnioittaen. (Leinonen ym. 2010: 5.)

6.3 Lapsen osallisuuden moniulotteisuus

Lasten osallisuus voi näkyä monenlaisena toimintana. Osallisuutta voidaan myös tarkastella monin eri tavoin, esimerkiksi sen moniulotteisuuden kautta. Ensimmäinen osallisuuden ulottuvuus kertoo lapsen valtaistumisen asteesta. Siinä aikuisen ja lapsen välinen valtasuhde on tarkastelun kohteena ja oleellista on esimerkiksi se, kuinka paljon lapselle annetaan tietoa toiminnasta. Lisäksi nostetaan esille, kuinka paljon he itse voivat vaikuttaa esimerkiksi omaan osallistumiseensa. (Hujala - Turja 2011: 49.)

Osallisuuden toinen ulottuvuus muodostuu osallisuuden aiheesta ja vaikutuspiiristä, jossa merkityksellistä on se, ketä kaikkia tilanne, asia tai toiminta koskee. Usein lapsi pääsee vaikuttamaan helpoiten asioihin, jotka koskevat henkilökohtaisesti vain häntä itseään. Kyse voi olla esimerkiksi arkipäivän tilanteista, kuten siitä, mitä lapsi haluaa juoda lounaalla tai mitä hän haluaa leikkiä vapaan leikin aikana. Kolmas osallisuuden ulottuvuus on ajallinen. Keskeistä on, kuinka kauan osallisuuteen liittyvä toiminta kestää. Voi olla kyse pitkä- tai lyhytkestoisista toiminnoista, jossa lyhyissä ja kertaluontoisissa toiminnoissa lapsen osallisuus ja päätöksenteko pääsevät näkyvämpään rooliin, kun taas pitkäkestoisessa toiminnassa lapsen ääni voi helpommin jäädä taka-alalle. (Hujala - Turja 2011: 49–50.)

Neljäs osallisuuden ulottuvuus koostuu toimintaprosesseista ja osallisuuden tunteesta. Esimerkiksi päiväkodissa toiminnan ideointia ja suunnittelua tapahtuu sekä päivittäin että pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi päiväkodin kevätjuhlia suunniteltaessa lapset voitaisiin ottaa jo heti ideointivaiheessa mukaan ja parhaimmassa tapauksessa aikuiset olisivat enää ideoiden toteuttamisen mahdollistajia, eikä niinkään ryhmän ohjaajia. Lasten mahdollisuuteen ideoida ja olla mukana vaikuttavat erityisesti kaksi asiaa, jotka ovat tieto osallisuudesta ja materiaalisista resursseista. Lasten on vaikea ideoida ja tehdä päätöksiä, jos heillä ei ole ymmärrystä siitä, millä tavalla heidän päätöksensä konkreettisesti vaikuttavat toimintaan. Aikuisen tehtävänä onkin antaa lapsille tietoa sellaisessa muodossa, että lapset sen ymmärtävät ja muistavat. Materiaalisilla resursseilla tarkoitetaan esimerkiksi päiväkodin tiloja sekä välineitä. Lapsilla voi olla esimerkiksi tieto siitä, että päiväkodin tiettyjä tiloja ei saa käyttää, jolloin ideointi ja toteutus vaikeutuvat. (Hujala - Turja 2011: 50–52.)

6.4 Lapsen osallisuus vuorohoidossa

Lapsen osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoitus aikuiselta lapselle ja lapsen osallisuus mahdollistuuikin, kun aikuinen osoittaa luottamusta lapsen kykyihin. Aikuisen osoittaman luottamuksen myötä lapsi kokee olevansa kyvykäs toimija. Aikuiselta vaaditaankin uskallusta ottaa riskejä hänen heittäytyessään uusiin tilanteisiin yhdessä lapsen kanssa, lapsen ehdoilla. Yhteistyö päiväkodin henkilökunnan ja lapsen vanhempien välillä on tärkeää lapsen osallisuuden tukemisessa. Keskustelu lapsen vanhempien kanssa osallisuuden tärkeydestä ja siihen liittyvistä toimintatavoista takaavat sen, että päiväkodissa ja kotona toimitaan yhteisymmärryksessä lapsen parhaaksi. (Hujala - Turja 2011: 52–53.) Vuorohoidossa yhteistyön ja keskustelun merkitys vanhempien kanssa korostuu, koska lapsi voi olla hoidossa pitkiäkin aikoja yhtäjaksoisesti. Onkin tärkeää, että vanhemmat voivat jättää lapsensa päiväkotiin luottaen päiväkodin aikuisiin ja hoitoon.

Jatkumo kodin ja päiväkodin välillä lapsen vaikutusmahdollisuuksien huomioimisessa on merkittävä. Osallisuuden tarkoituksena ei ole antaa lapselle täyttä päätäntävaltaa omista asioistaan vaan ideaalina olisivat yhteiset keskustelut ja neuvottelut lapsen ja aikuisen välillä. Tällöin lapsi saa kokea olevansa tärkeä ja tulevansa kuulluksi. Pienten lasten kohdalla, jolloin neuvottelut eivät vielä onnistu, on vanhempien tehtävä toimia oman lapsensa tulkkina ja tuoda hänen äänensä kuuluviin. (Hujala - Turja 2011: 53.)

Päiväkodin pienryhmätoiminta antaa hyvät toimintapuitteet osallisuuden toteutumiselle. Yhteistyöpäiväkodissämme korostetaan pienryhmätoimintaa, jonka avulla ujoimmatkin lapset pääsevät kertomaan oman mielipiteensä esimerkiksi päivän tulevista tapahtumista. Lapsen omat mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet huomioidaan ikätasoon nähden. Aikuisen tehtävänä onkin tukea jokaisen lapsen osallisuutta tukemalla ja kannustamalla lasta niin pienryhmätoiminnassa kuin arjen muissakin toiminnoissa.

7 Prosessin kuvaus

Kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu hyvin tutkimusmenetelmäksi silloin, kun halutaan selvittää tutkittavien omakohtaisia kokemuksia ja ajatuksia. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita yksittäisistä tapauksista eikä niinkään niiden yleistettävyydestä. (Metsämuuronen 2003: 167.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään yleensä melko pieneen määrään tutkittavia tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Tarkasteltaessa laadullisen aineiston tutkimustuloksia on otettava huomioon, että ne ovat aika-, paikka- ja kontekstisidonnaisia. (Eskola – Suoranta 1998: 18.) Käytimme tutkielmassamme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta, koska se sopii omakohtaisten kokemusten ja ajatusten selvittämiseen.

7.1 Tutkimustehtävä

Tutkielmamme tavoitteena on selvittää, millaisia ajatuksia vuorohoidossa olevilla lapsilla on heidän arjestaan päiväkodissa. Olemme valinneet lähestymistavaksi lasten näkökulman. Lasten ajatukset saadaan parhaiten selville kysymällä heiltä itseltään, mitä he ajattelevat. Tarkastelemme lasten ajatuksia vuorohoidosta lapsilähtöisyyden sekä osallisuuden näkökulmasta.

Tavoitteenamme on saada tietää, millaisena lapset kokevat päiväkotiarjensa ja millaisia ajatuksia heillä siitä on. Mielenkiintomme kohdistuu myös siihen, miten vuorohoidon erityispiirteet näkyvät lasten puheissa. Vuorohoidon erityispiirteillä tarkoitamme esimerkiksi hoitoa, jota tarjotaan iltaisin, öisin ja viikonloppuisin sekä pyrkimystä luoda mahdollisimman kodinomainen ympäristö lapsille. Vuorohoidon erityispiirteisiin kuuluvat myös pitkät yhtäjaksoiset ja vaihtelevat hoitoajat, jotka vaikuttavat esimerkiksi siihen, mihin toimintoihin lapsi osallistuu hoitovuoronsa aikana ja ketkä päiväkodissa ovat paikalla. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Millaisia ajatuksia lapsilla on vuoropäivähoidon toiminnasta?
2. Miten vuorohoidon erityispiirteet tulevat esille lasten puheissa?

7.2 Sadutus aineistonkeruumenetelmänä

Sadutus on menetelmä, jossa sadun kertojaa kuunnellaan aidosti ja kiireettömästi. Se on osallisuutta ja kuuntelua korostava. Sadutuksen lähtökohtana on, että jokaisella ih-

misellä on omakohtaisia ja ainutlaatuisia ajatuksia, kokemuksia ja kertomuksia, joita hän voi välittää satujen avulla. Satujen avulla saduttaja saa tietoa kertojan ajatuksista ja kokemuksista. (Kurvinen ym. 2006: 481.)

Sadutustilanteessa paikalla ovat lapsi tai lapsiryhmä, joka kertoo sadun, sekä aikuinen, joka kirjaa sen. Aikuinen aloittaa sadutuksen sanomalla:

"Kerro satu. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen satusi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat" (Karlsson 2003: 44).

Sadutus etenee nelivaiheisesti; ensin aikuinen pyytää lasta kertomaan sadun, lapsi kertoo sadun, aikuinen kirjaa sen sanatarkasti ja lopuksi satu luetaan ääneen, jolloin lapsi voi halutessaan vielä muuttaa tai korjata sitä (Karlsson 2000: 94).

Sadutus voidaan jakaa perussadutukseen ja aihesadutukseen. Perussadutuksessa ei ole ennalta määriteltyä aihetta, vaan kertoja saa itse päättää, mistä haluaa kertoa sadun. Perussadutus voi olla joko yksilö- tai ryhmäsadutusta. Yksilösadutuksessa sadutetaan yhtä lasta kerrallaan erillisessä tilassa. Se voidaan toteuttaa myös niin, että ensin lapsi piirtää kuvan, jonka jälkeen hän kertoo sadun piirtämästään kuvasta. Ryhmäsadutuksessa paikalla on useampia lapsia, jotka kertovat yhteistä satua jokainen vuorollaan. Aihesadutus eroaa perussadutuksesta siten, että satu kerrotaan valmiiksi valitusta aiheesta. (Karlsson 2003: 12, LIITE 8.) Käytimme tutkielmassamme yksilösadutusta ja annoimme kaikille lapsille saman, ennalta sovitun, aiheen.

Sadutuksessa on kyse vuorovaikutustapahtumasta, jossa saduttaja pääsee osalliseksi kertojan ajatuksista. Menetelmä perustuu siihen, että jokaisella ihmisellä on sellaista kokemusten kautta muodostunutta tietoa, jota kenelläkään muulla ei ole. Sadutuksen avulla tämä ihmisen omista kokemuksista muodostunut tieto saadaan selville. (Karimäki – Karlsson – Lastikka - Riihelä 2008: 98.) Sadutusmenetelmä perustuu lapsen omiin ajatuksiin ympäröivästä maailmasta. Menetelmän avulla saadaan selville lapsen ajatuksia hänestä itsestään, hänen toimintatavoistaan, aikuisten ja lasten välisistä suhteista sekä lasten keskinäisistä suhteista. Sadutuksen avulla lapsi saa kertoa juuri niistä asioista, jotka hän kokee sillä hetkellä tärkeäksi kertoa. Sadutuksen avulla lapsi tulee kuulluksi ja saa kokemuksen siitä, että hänen ajatuksensa kiinnostavat muita. (Karlsson 2003: 110.)

Sadutus on keino, jonka avulla satua kertovan ihmisen ajatukset ja kokemukset muuttuvat arvokkaiksi kuuntelun ja kirjaamisen myötä. Saduttajalla tulee olla todellinen halu kuunnella lasta ja kiinnostus lapsen kertomusta kohtaan. Aito kuuntelu lisää lapsen itseluottamusta ja näin lapset rohkaistuvat ilmaisemaan itseään. Sadutus rohkaisee lasta esimerkiksi monipuoliseen ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön sekä sanavaraston laajentamiseen. Satujen säilyttäminen ja esille laittaminen viestivät sadun kertojalle, että juuri hänen kertomuksensa ja niistä tullut tieto on tärkeää ja arvokasta. Sekä lapset että aikuiset kokevat sadutuksen mukavana ja tärkeänä jaettuna hetkenä. Sadutuksen aikana saduttaja ei arvioi satua tai johdattele sen kulkua. Tarkoituksena on, että lapsi saa kertoa juuri sellaisen sadun kuin itse haluaa. (Karlsson 2003: 42, 44–45, 110.)

7.3 Aineiston keruu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapselle ominaisimpia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen ilmaisu. Lapsen ajattelu ja tunteet ilmenevät, kun hän saa toimia itselleen mielekkäällä tavalla. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon lapselle omaiset tavat toimia, joiden tulisi ohjata tapaa, jolla aikuiset toimivat yhdessä lasten kanssa. Kasvattajien keskustellessa ja toimiessa yhdessä lasten kanssa avautuu heille maailma lasten ajatteluun. Kasvuympäristö, joka tukee lapsen musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa luo oivalliset edellytykset lapsen taiteellisten peruskokemusten synnylle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 20, 23.) Hyödynsimme tutkielmamme aineistonkeruussa näistä lapselle ominaista tavoista toimia erityisesti taiteellista ilmaisua, joka ilmeni lasten kertomien satujen ja piirrosten kautta.

Valitsimme tutkielmaamme osallistuvat lapset yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Päädyimme 3–5-vuotiaiden lasten ryhmään, josta pyysimme 14 lapsen vanhemmalta lupaa kirjallisesti osallistumiseen ja saimme 12 lapsen vanhemmalta luvan. 12 lapsesta emme päässeet saduttamaan kahta lasta, sillä yksi lapsista vaihtoi ryhmää ja toinen oli vapaajaksolla sen ajan, jolloin olimme päiväkodissa tutustumassa ja saduttamassa lapsia.

Kävimme yhteistyöpäiväkodissa joulukuussa 2011 kolmena aamupäivänä tutustumassa lapsiin. Yhteistyöpäiväkodissa lapset leikkivät aamupiirin jälkeen valitsemiaan leikkejä usein uloslähtöön asti. Tutustumiskertojen aikana osallistuimme näihin lasten vapaasti

valitsemiin leikkeihin ja tutustuimme heihin leikin lomassa. Lapset kyselivät myös meiltä keitä olemme ja ottivat meidät innokkaasti mukaan leikkeihinsä. Aloitimme sadutukset joulukuun 2011 lopussa ja jatkoimme niitä tammikuussa 2012. Kävimme päiväkodissa neljänä aamupäivänä saduttamassa lapsia siten, että tuokiossa oli paikalla yksi aikuinen ja yksi lapsi kerrallaan. Olimme sopineet etukäteen, että molemmat saduttavat viittä lasta. Jaoimme lapset sen mukaan, kumpi meistä oli ehtinyt tutustua lapseen paremmin. Lapsille kerrottiin etukäteen aamupiirissä, ketkä heistä pääsisivät osallistumaan sinä päivänä tuokioihimme. Sadutuksia varten oli varattu rauhallinen tila, jossa istuimme lapsen kanssa yhdessä matalan pöydän ääressä. Lapsi sai liikkua tilassa vapaasti ja näin pyrimme luomaan tilanteen mahdollisimman mukavaksi ja luontevaksi lapselle.

Aloitimme tuokion pyytämällä lasta piirtämään kuvan päiväkotipäivästä. Piirustuksen valmistuttua pyysimme lasta kertomaan sadun piirtämästään kuvasta. Kerroimme lapselle, että kirjoitamme sadun paperille juuri sellaisena kuin lapsi sen meille kertoo. Kerroimme myös, että luemme sadun ääneen, kun se on valmis ja hän saa halutessaan muuttaa tai korjata sitä. Osa lapsista oli kiinnostunut roolistamme tilanteessa ja he kysyivät esimerkiksi, miksemme piirrä heidän kanssaan tai mitä olimme siihen mennessä kirjoittaneet. Vastauksiemme jälkeen he jaksoivat taas jatkaa piirtämistä tai kertomaansa satua.

Kun lapsi oli lopettanut sadun kertomisen ja olimme lukeneet sen hänelle ääneen sekä tehneet mahdolliset lapsen haluamat korjaukset, teimme tarkentavia lisäkysymyksiä hänen kertomastaan. Lisäkysymyksillä halusimme saada perusteluita lapsen kertomalle ja selvittää, mihin lapsen kertoma pohjautuu. Kysyimme lapsilta myös miltä heidän kertomansa asiat tuntuivat ja olivatko ne heidän mielestään hyviä vai huonoja asioita. Nostimme lasten saduista myös esille lauseita, joissa kävi ilmi vuorohoidon erityispiirteitä. Pyysimme lapsilta tarkennusta näistä lauseista ja pyysimme heitä kuvailemaan millaista päiväkodissa on heidän kertomana aikana, esimerkiksi illalla. Tavoitteenamme oli saada tarkennuksia ja lisätietoja lasten satujen sisällöstä, siitä mitä he kertomallaan tarkoittivat. Annoimme lapsille aikaa kertoa rauhassa kaikista asioista, mistä he halusivat kertoa. Sadutustuokiot kestivät lapsesta riippuen noin 15 minuutista tuntiin. Tuokioiden jälkeen keräsimme lasten piirrookset ja sadut itsellemme aineiston analysointia varten.

Lapsia haastateltaessa haastattelun helpottamiseksi kannattaa ensin kysyä myönteisistä asioista, joista lapset yleensä mielellään kertovat. Vasta myönteisten asioiden käsittelyn jälkeen kannattaa siirtyä "vähemmän mukaviin" asioihin. Lapsia haastateltaessa tulee ottaa huomioon myös se, että lapsi ymmärtää haastattelijan käyttämät sanat. Haastattelijan tulee suhtautua neutraalisti kuulemiinsa asioihin, eikä hän saa toiminnallaan tai eleillään ohjata lapsen vastauksia. (Hirsjärvi - Hurme 2008: 131.) Pyrimme jokaisessa tarkentavassa kysymyksessämme puhumaan sellaista kieltä, jonka lapsi ymmärtää. Käytimme esimerkiksi samoja sanoja, mitä lapsi oli sadussaan käyttänyt. Kysyimme ensin lasten kertomista myönteisistä asioista ja vasta sen jälkeen siirryimme kielteisempiin asioihin. Pyrimme lopettamaan jokaisen tuokion mukaviin asioihin, jotta lapselle jäi myönteinen tunne tuokiostamme.

7.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyydellä tarkoitetaan tiettyjen periaatteiden noudattamista, joita ovat esimerkiksi luottamuksellisuus, yksityisyys, suostumus sekä laillisuus. Luottamuksellisuus ja yksityisyys ovat tutkimuksessa ensiarvoisen tärkeitä. Tutkittavalla tulee olla tunne, että hän voi kertoa vaikeista ja aroistakin asioista tutkijalle tietäen, että hänen kertomaansa käytetään vain tutkimustarkoitukseen. Tutkittavilta henkilöiltä tai heidän huoltajiltaan pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta ja osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. (Hirsjärvi - Hurme 2008: 19–20.)

Emme kerro opinnäytetyössämme yhteistyöpäiväkodin nimeä emmekä tietoja, joiden perusteella päiväkodin voi tunnistaa. Emme myöskään kerro lasten nimiä tai muita tunnistetietoja, joista heidät voisi tunnistaa. Noudatamme ehdotonta vaitiolovelvollisuutta kaikessa päiväkotiin liittyvässä ja käytämme tutkimuksessa esiin tulevaa tietoa vain tutkielmassamme. Kunnioitamme lasten mielipiteitä ja osallistuminen kaikkeen ohjaamaamme toimintaan oli vapaaehtoista.

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksella on pyrittävä selvittämään tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa niin hyvin kuin mahdollista. Huomioon tulee kuitenkin ottaa se, että tutkija vaikuttaa omilla tulkinnoillaan ja käyttämillään käsitteillä jo tietojen keruuvaiheessa tutkimukseen. Kun tutkimuksen kohteena ovat lapset, tulee tutkijan olla kiinnostunut kaikesta, mitä lapsi kertoo. Lapsi saattaa vastata kysymyksiin hyvin pitkästi tai kertoa muusta kuin kysytystä aiheesta, mutta

myös niissä tapauksissa tutkijan pitää kuunnella, mitä lapsi haluaa sanoa. Tutkija ei saa ohjata lapsen vastauksia eleillään tai toiminnallaan vaan hänen tulee suhtautua neutraalisti siihen, mitä lapsi kertoo. Tutkija ei saa esimerkiksi hymyillä kuullessaan ”suloisia” vastauksia lapselta. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 131, 189.) Annoimme lapsille aikaa vastata rauhassa tekemiimme tarkentaviin kysymyksiin. Kuuntelimme kaiken sen, mitä lapset halusivat meille kertoa ilman, että olisimme pyrkineet pysymään vain ennalta sovitussa aiheissa tai aikataulussa. Pyrimme tietoisesti siihen, että emme ohjanneet omalla toiminnallamme lasten vastauksia vaan suhtauduimme lasten kertomaan neutraalisti.

Laadullista tutkimusta tehtäessä tulee huomioida tulosten luotettavuus. Luotettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi se, millä perusteella tutkimukseen osallistuvat valikoituvat. (Eskola – Suoranta 1998: 62.) Sadutukseen osallistuvat lapset valikoituivat päiväkodin henkilökunnan kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella. Päätimme valita sadutettavat lapset samasta ryhmästä ja ryhmän sisältä lapset valikoituivat iän mukaan. Päiväkodin henkilökunta valitsi meille näiden lasten joukosta tutkimukseen osallistuvat lapset. Tutkimustuloksiin saattoi vaikuttaa se, että työntekijät valitsivat tutkimukseen osallistuneet lapset. Lisäksi tuloksiin saattoi vaikuttaa se, millaisena ajankohtana ja mistä tilanteesta lapsi pyydettiin sadutettavaksi. Esimerkiksi aamupäivän kulku päiväkodissa saattoi vaikuttaa lapsen ajatuksiin päiväkodista. Pyrimme siihen, ettemme keskeyttäneet lasten leikkejä vaan lapset tulivat sadutustuokioihin suoraan aamupiiristä, jossa oli kerrottu tulevasta tuokiosta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka kuvaus tutkimuksen eri vaiheista ja niiden toteuttamisesta. On tärkeää kertoa mahdollisimman tarkasti aineistonkeräyksestä ja sen jälkeisistä vaiheista, jotta lukijan on mahdollista seurata tutkijan päättelyä. Luokittelu- ja tulkintasäännöt tulee esittää analyysissä niin yksiselitteisesti kuin mahdollista. (Eskola – Suoranta 1998: 214–215.) Olemme pyrkineet kuvaamaan mahdollisimman tarkasti opinnäytetyössämme tekemiämme ratkaisuja sekä sitä, miten olemme päätyneet niihin ja toteuttaneet ne. Pyrimme lisäämään opinnäytetyömme luotettavuutta kirjaamalla tuloksiin suoria lainauksia lasten kertomista asioista, jotka mielestämme kuvasivat hyvin lasten ajatuksia ja kokemuksia päiväkodin arjesta. Suorien lainausten avulla lukijalla on mahdollisuus nähdä mihin perustamme tulkintamme. Annoimme lapsille kuvitteelliset nimet, joita käytimme suorien lainausten yhteydessä. Ni-

mien avulla lukijan on mahdollista seurata tuloksissa, kenen sadusta lainaus on otettu.

Laadullisessa tutkimuksessa reliabelius merkitsee etenkin sitä, kuinka luotettavasti tutkija tekee analyysin materiaalista. Reliabelius koskee myös sitä, onko kerätty aineisto otettu huomioon ja onko se litteroitu johdonmukaisesti ja oikein. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 185–186.) Litteroimme molemmat ensin yksin koko keräämämme aineiston ja sen jälkeen kävimme vielä yhdessä aineiston läpi ja tarkistimme olivatko litteroidut tekstimme yhtenäiset. Analysoimme aineiston yhdessä teemoittelun avulla.

Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta olisi saattanut olla hyvä, että olisimme molemmat olleet paikalla sadutustilanteessa. Tämä olisi mahdollistanut sen, että olisimme molemmat voineet tehdä lisäkysymyksiä lapsen sadusta ja näin ollen saaneet ehkä erilaisia vastauksia. Päätimme kuitenkin, että sadutamme jokaista lasta siten, että paikalla on vain toinen meistä. Halusimme luoda tilanteesta mahdollisimman mukavan siten, että paikalla ei olisi kahta aikuista esittämässä kysymyksiä vaan tilanne olisi luonnollisempi ja miellyttävämpi lapselle.

8 Aineiston analysointi

Teemoittelu sopii laadullisen aineiston analyysitavaksi. Siinä aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelman kannalta merkittäviä teemoja. Aineiston sisältämien keskeisten aiheiden eli teemojen esiin nostaminen mahdollistaa niiden esiintyvyyden sekä ilmenemisen vertailun. (Eskola – Suoranta 1998: 178–179.) Päädyimme valitsemaan aineiston analysointimenetelmäksi teemoittelun, koska sen avulla pystyimme nostamaan lasten saduissa usein toistuvat aihealueet esiin.

Aloitimme aineiston analysoinnin kirjoittamalla omista muistiinpanoistamme lasten sadut sanatarkasti tietokoneelle. Luimme sadut useasti läpi, jotta aineisto tuli meille tutuksi. Lukemisen jälkeen huomasimme saduissa toistuvia aihealueita. Valitsimme jokaiselle aihealueelle oman värin ja merkitsimme samalla värillä kaikki sanat, jotka liittyivät samaan aihealueeseen. Värikoodaus helpotti tekstin hahmottamista, kun pystyimme selkeästi näkemään, missä kohdassa satua puhuttiin mistäkin aihealueesta. Tämän jälkeen luimme vielä kohdat, joita emme olleet värikoodanneet ja näin tarkistimme vielä toistamiseen, että mitään olennaista ei ollut jäänyt pois.

Lasten saduissa toistuvista aihealueista muodostimme neljä pääteemaa. Ensimmäiseksi teemaksi muodostui leikkiminen, josta lapset kertoivat toistuvasti. Toiseksi teemaksi valikoitui koti ja perhe, jotka olivat aina jollain tavalla läsnä lasten puheissa. Kolmanneksi teemaksi nousi päiväkodin tilat ja välineet, joita lapset kuvailivat paljon ja joista kerrottiin usein. Neljänneksi teemaksi muodostui päiväkodin aikuiset ja lapset, jotka olivat aina jollain tavalla mukana lasten kertomuksissa. Käytimme näitä neljää teemaa aineiston analysoinnissa.

Tutkimustulosten yhteydessä esitetään usein sitaatteja eli lainauksia aineistosta. Havainnollistavat lainaukset antavat lukijalle todisteen siitä, että tutkijalla on ollut aineisto, jonka pohjalta hän on analyysinsä tehnyt. Lisäksi todistetaan, että aineisto on antanut johtolankoja juuri valittujen teemojen muodostumiseen. (Puusniekka - Saaranen-Kauppinen 2006.) Käytimme kuvaavia lainauksia aineistosta saamiemme tulosten esittelyn yhteydessä. Tarkoituksenamme on lainausten avulla tuoda esiin lasten ajatuksia. Lainauksen avulla haluamme myös osoittaa, että tuloksemme ovat muodostuneet kerätyn aineiston pohjalta. Käytimme lainausten yhteydessä kuvitteellisia nimiä lapsilla, eikä heitä voida lainausten perusteella tunnistaa.

9 Tulokset

Käsitlemme tuloksia teemoittelusta syntyneiden neljän teeman avulla. Ensimmäiseksi teemaksi muodostui leikkiminen, johon liitimme lasten kertomukset erilaisista leikeistä ja niihin liittyvistä osatekijöistä. Lapset puhuivat yhdessäolosta ja kavereista sekä leikki-
rauhasta. Toiseksi teemaksi nostimme kodin ja perheen. Lasten puheissa vanhemmat, sisarukset ja isovanhemmat sekä tuttu ympäristö toistuivat useasti. Kolmas teema muodostui tilojen ja välineiden ympärille. Lapset puhuivat leluista ja tiloista, joissa he viettivät aikaa. Viimeiseksi teemaksi muodostui päiväkodin lapset ja aikuiset. Lapset puhuivat aikuisen antamista ohjeista ja säännöistä sekä muiden lasten läsnäolosta.

9.1 Leikkiminen

Lapset kertovat, että he leikkivät päiväkodissa paljon. Lapset kertovat tarkasti keiden kanssa he leikkivät ja miten leikkikaverit valikoituvat. Lapset luettelevat leikkikavereidensa nimiä ja kertovat, mitä leikkiä kenenkin kanssa leikkivät. Leikkikavereina ovat

oman ryhmän lapsien lisäksi myös muiden ryhmien lapset. Leikistä riippuen lapset valitsevat leikkikaverin esimerkiksi sen mukaan, kuka on hyvä missäkin leikissä.

"Jonin kans mä leikin kotia koska Joni on hyvä kotileikissä." (Aino 5v)

Leikkiminen on lasten mielestä mukavaa. Lasten mielestä leikkihetket ovat päiväkodin tapahtumista tärkeimpiä ja odotetuimpia hetkiä. Muista päiväkotiin liittyvistä hetkistä tai tuokioista lapset eivät puhu yhtä useasti. Lapset kertovat myös leikkirauhasta, joka on heille tärkeä. Useimmat lapsista haluavat leikkiä mieluummin sisällä kuin ulkona, mutta yksi lapsista kuitenkin kertoi, että ulkona leikkiminen on hänen mielestään mukavinta päiväkodissa. Lapset kertovat, että sisällä on rauhallisempaa leikkiä kuin ulkona. Lapset kertovat, että ulkona leikkiminen on mukavampaa illalla, koska silloin pihalla ei ole niin paljon lapsia ja siellä ei ole niin kova meteli kuin päivällä.

"Kivempi leikkii sisällä --. Ulkona on aina kova meteli korvat meinaa mennä ihan rikki." (Tida 3v)

Lasten puheissa toisilla lapsilla on suuri merkitys. Kaikki lapset puhuvat muista päiväkodin lapsista ja siitä, mitä heidän kanssaan tehdään. Kertomuksissa puhutaan myös leikeistä, joita leikitään toisten ryhmien lasten kanssa. Lapset liittyvät muiden ryhmien lasten kanssa leikkimisen niihin hetkiin, jolloin paikalla on vähän lapsia, esimerkiksi ilta-aikoihin. Lapset kertovat leikkivänsä kaikkien kanssa, niin tyttöjen kuin poikienkin. Lapset puhuvat sisäleikkien yhteydessä enemmän leikkikavereista ja tiloista, joissa he leikkivät, kuin siitä, mitä he leikkivät.

"Välillä leikin kaikkien poikien ja tyttöjen kans." (Aino 5v)

"Kivaa ku leikin Tuulian kans jumppasalis jos Tuulia on täällä." (Meeri 4v)

Lapset kertovat lempileikeistään ja -leluistaan sekä niistä leikeistä, jotka eivät ole heille mieluisia. Leikkejä, joista lapset puhuvat ovat kotileikki, ravintolaleikki, autoleikki, juna-leikki sekä prinsessaleikki. Lapset puhuvat myös siitä, mitä aikovat tai haluaisivat leikkiä seuraavaksi, kun saavat toivoa uutta leikkiä. Ulkoleikeistä puhuttaessa lapset kertovat enemmän pihan leikkivälineistä ja leikkipaikoista kuin leikkikavereistaan tai tietyistä leikeistä. Illasta ja viikonlopusta puhuttaessa lapset kertovat leikkimisen olevan kivointa ja leikkikavereiden olevan heille tärkeitä.

"Kotileikki ei oo niin kiva." (Jenna 3v)

"Illalla on kivaa ku on leikkikavereita ja mä leikin niiden kans." (Atte 5v)

9.2 Koti ja perhe

Lapset kertovat omista vanhemmistaan, sisaruksistaan sekä isovanhemmistaan. Lasten puheissa ikävä kohdistuu äitiin ja äiti on se henkilö, jota kaivataan päivän aikana. Perheen yhteisissä toiminnoissa koko perhe ja usein myös isovanhemmat ovat mukana. Lapset kertovat perheenjäsenistään tarkasti ja he kertovatkin esimerkiksi äidin ammatista tai isovanhempien asuinpaikasta sekä siitä, mitä heidän kanssaan tehdään.

"Päiväl mul on ikävä äitii." (Elli 4v)

"Ku mä oon kipee ni äiti hoitaa mua. Äiti osaa hoitaa mua ku se on lääkäri." (Aino 5v)

Lapset puhuvat yhdessäolosta ja yhdessä tekemisestä vanhempien kanssa. Lapset kertovat, mitä he tekevät yhdessä perheensä kanssa. Lapset kertovat sekä perheen yhteisistä jokapäiväisistä asioista että erikoisemmista tapahtumista perheen arjessa. Sisarusket, jotka ovat samassa päiväkodissa, liitetään puheissa leikkikavereiksi, joiden kanssa leikitään sekä päiväkodissa että kotona. Lasten puheista huomaa oman vanhemman merkityksen ja vanhemmista puhuttaessa lapset korostavat, että kyseessä on juuri hänen oma vanhempansa.

"Ja joskus mä käyn kukkaniityllä äitin, Sakarin ja mummin kans." (Aino 5v)

"Mä teen siinä äidin kanssa, äidin kanssa prinsessahommia. Mun äidin kanssa." (Meeri 4v)

Lapset kuvailevat oman kodin tiloja sekä sijaintia ja kertovat onko koti kaukana vai lähellä. Lapset kertovat myös lähellä asuvista ihmisistä kuten isovanhemmista. Lasten vanhemmat ovat aina läsnä lasten kertomuksissa, jotka liittyvät kotiin. Kodista puhuttaessa lapset liittävät siihen rauhallisen ympäristön. Lapsen kertovat myös siitä, minkälaisia sääntöjä kotona on ja miten siellä toimitaan. Lapset kuvailevat kodin fyysisiä tiloja tarkasti.

"Täs on mun koti. Siin on yläkerta ja alakerta muttei sitä keskimmäist. Täs on portaat, täs on pyörävarasto, täs on se paikka on mihin viedään vaatteet hetkeks. Se keittiö on siin olkkarin." (Elias 4v)

Lapset hahmottavat hoidossa oloaikansa päiväkodin päivärytmin mukaisesti siten, että he tietävät mitä toimintaa ennen tai minkä toiminnan jälkeen heidät haetaan kotiin. Lapset ovat tietoisia myös siitä, kuinka kauan he viettävät aikaa päiväkodissa ennen kotiin lähtöä. Lapset tietävät, ovatko he päiväkodissa esimerkiksi päivän vai jäävätkö he yöksi. Lapset puhuvat myös siitä, ovatko he tulevaisuudessa päiväkodissa myös öitä.

”Tää on toisen päivän viimeinen päivä niin mua haetaan välipalan jälkeen.” (Elias 4v)

”No sitte kesällä mä jään tänne yöks.” (Iida 3v)

9.3 Tilat ja välineet

Lapset luettelevat ja kertovat tarkasti niistä leluista, joilla he leikkivät päiväkodissa. Mikäli lelu, josta lapsi kertoo, on toisen ryhmän lelu, se mainitaan heti lelusta ensi kertaa puhuttaessa. Lapset muistavat päiväkodin lelut sekä sen, mille ryhmälle mikäkin leikkiväline kuuluu. Lapset mainitsevat myös kotona olevasta lempilelusta, jollaista vastaavaa ei päiväkodista löydy. Lapset kertovat, että päiväkodissa on mukavaa, koska sieltä löytyy tiettyjä leluja, joilla leikkimisestä lapset pitävät.

”(Iltaisin tuntuu) Hyvältä. No ku mä leikin autolla tai Pantterien (toisen ryhmän) sotavälineitä.” (Atte 5v)

Lasten kertoessa ulkoilusta ja ulkoleikeistä he puhuvat enemmän pihan leikkivälineistä kuin tietyistä leikeistä ja leikkikavereista. Erityisesti kiipeilyteline ja liukumäki ovat lasten kertomassa esillä. Ulkoleikeistä nousee esiin eri vuodenaajat sekä se, mitä minäkin vuodenaikana tehdään. Talveen lapset liittävät saduissaan lumisateen, lumiukot sekä lumityöt kun taas kesään liitetään auringonpaiste ja kukat.

”Kiipeilytelinees kiipeillää.” (Jaakko 5v)

”Lumikolata. No sitä ku mä kolaan sitä lunta.” (Atte 5v)

Lapset puhuvat päiväkodin eri tiloista, joissa he leikkivät. Lapset kertovat oman ryhmän tilojen lisäksi myös muista päiväkodin tiloista, jotka ovat muiden ryhmien käytössä. Lapset puhuvat myös tiloista, jotka ovat heidän käytössä harvemmin. Lapset kuvailevat harvemmin käytössä olevien tilojen sijaintia ja tarkoitusta selkeästi.

*”Täs on Tiikerit (pienen ryhmän tilat) joka on ihan pieni ja Pantterit (esikoulu-
laisten tilat) on iso. Täs on se oleskeluhuone ja kylpyamme.” (Jaakko 5v)*

Lasten puheista ilmenee, että aikuiset jakavat leikki-tilat lasten toiveiden mukaisesti. Lapset kertovat, että he saavat toivoa leikki-tilaa, mutta eivät aina pääse sinne, minne toivovat. Lasten mielestä on ikävää, kun he eivät saa itse joka kerta päättää tilaa, jossa leikkivät. Vaikka ryhmän käytössä ovat vain tietyt tilat, lapset osaavat kuitenkin toivoa leikki-paikakseen myös niitä tiloja, joita käytetään harvemmin, esimerkiksi vain iltaisin tai viikonloppuisin. Lapset nimeävät tiloja sen mukaan, kenen ryhmän käytössä tila on tai mitä erikoista siellä on.

*”Te saa valita millä leikkii. Aikuiset päättää huoneet. Mä oon välillä toivonu hu-
onetta sitä missä on sohva.” (Viivi 4v)*

9.4 Päiväkodin lapset ja aikuiset

Lapset kertovat päiväkodin leikkikavereista ja siitä, että päiväkodissa on mukavaa silloin, kun paikalla on paljon leikkikavereita. Lasten mielestä päiväkodissa ei ole niin mukavaa silloin, kun paikalla on vähän lapsia. Lasten kertomuksista selviää, että erityisesti iltaisin paikalla on vähän lapsia ja toisten lasten kotiinlähtö on ikävää. Erityisen tärkeää lapsille on toisten lasten läsnäolo.

”Ku päiväkodis oli nii kiva päivä ku siel oli paljon lapsii.” (Lauri 4v)

*”Ja sitte se on tylsää ku niitä haetaan ja sit me halataan kaikkia niit Pantterien
(toinen ryhmä) lapsia.” (Viivi 4v)*

Lapset puhuvat leikkikavereistaan nimellä sekä heitä kuvaillen. Lapset kertovat, mitä kavereiden kanssa leikitään ja erityisesti kenen kanssa mitäkin leikkiä leikitään. Leikeistä puhuttaessa lapset ovat itse aina mukana leikkimässä. Lapset ovat tietoisia toisten lasten paikoista, esimerkiksi ruokapöydässä, ja lapset kertovat myös toisten lasten toiminnasta. Näissä, esimerkiksi ruokailuun liittyvissä tilanteissa, lapset kuvailevat enemmän toisiaan kuin itseään.

*”Tos on minä ja Elli. Tos on sen pää. Ja Ellillä on tällanen pyöreä maha. Sit on
Lauri ja Ainon tuoli.” (Elias 4v)*

Lasten kertomuksissa puhutaan toisten lasten ilahduttamisesta erilaisin lahjoin tai teoin. Lapset haluavat esimerkiksi askarrella lahjoja toisille lapsille ilahduttaakseen hei-

tä. Lasten puheista nousee esiin myös tarve tulla hyväksytyksi toisten lasten silmissä. Toisten lasten hyväksyntä ilmenee siten, että lapsi pääsee mukaan toisten lasten leikkeihin. Lapset kertovat myös siitä, että haluaisivat tehdä ja kokea päiväkodissa samoja asioita kuin kaveritkin. Lapset ovat tietoisia siitä, mitä päiväkodissa tapahtuu ja mitä siellä tehdään silloinkin, kun he eivät itse ole paikalla.

"Ois kiva olla joskus yötä. Kaverit on välillä täällä yötä. Yöllä pestään hampaat, mennää nukkumaan, ollaa hiljaa ja annetaa nukkumarauha muille." (Atte 5v)

Päiväkodin aikuiset ovat läsnä lasten puheissa, mutta lapset eivät kerro mitään tietoja, esimerkiksi nimiä, kenestäkään aikuisesta. Heistä puhutaan sanoilla "aikuiset" ja "päiväkodin tädit". Erityisesti ulkoilusta puhuttaessa lapset kertovat aikuisten lukumäärästä sekä siitä, missä aikuiset pihalla ovat. Lapset kertovat, kuinka monta aikuista ja lasta pihalla on samanaikaisesti. Sen sijaan sisällä olosta puhuttaessa lapset eivät kerro tarkemmin aikuisten määrästä tai paikasta, jossa aikuiset ovat.

"Siellä (ulkona) on kolme lasta ja kaks aikuista. Täs on nää aikuiset ja ne kattoo meitä." (Viivi 4v)

"Ne päiväkodin tädit kattoo meit ku me leikitää." (Lauri 4v)

Lapset puhuvat aikuisen läsnäolosta ja aikuiselta saamastaan yksilöllisestä huomiosta. Lapsen saama yksilöllinen huomio aikuiselta liittyy lasten puheissa tilanteisiin ja hetkiin, jolloin päiväkodissa on paikalla vain vähän lapsia. Aikuinen on lasten kertoman mukaan paikalla, mutta aikuiset eivät ole mukana lasten leikeissä vaan he ovat seuraamassa niitä sivusta.

"Sillon ku on ilta niin aikuinen on ja mä yksin iha rauhassa ruokapöydässä." (Lauri 4v)

"Päiväkodis on kiva olla ruokapöydässä. -- ja sit on aikuisten tuoli. Siin istuu kaikki aikuiset meidän kanssa." (Elias 4v)

Lasten mukaan aikuinen määrittelee rajat leikeille, esimerkiksi sen, missä tilassa lapset leikkivät ja kenen kanssa. Aikuinen on myös se, joka vahtii näiden sääntöjen noudattamista. Yksi lapsista kertoo, että sääntöjä saa rikkoa vain silloin, kun kukaan aikuisista ei näe. Päiväkodin aikuisista puhuttaessa lapset kertovat myös pukeutumistilanteista. He kertovat, että päiväkodin säännöt määrittelevät tietyt toiminnot esimerkiksi ulos lähdeittäessä. Lapset kertovat sisääntulon ja ulosmenon sekä kura- ja villavaatteiden

pukemisen olevan ikävää. Yksi lapsi kertoo kuravaatteiden käytön olevan ikävää vain päiväkodissa, kun kotona se ei sitä ole.

”Ei saa tehdä, ei saa riehuu, heitellä leluja eikä riehuu. Ku päiväkodin tädit on menny pois siis kaikki tädit ni sit saa vaa riehuu.” (Elli 4v)

”Me vaa puketaan, riisutaan, puketaan, riisutaan ku me mennää sisää. Päiväkodin säännöt on sellaset et pitää pukee ku mennää ulos.” (Lauri 4v)

10 Johtopäätökset

Jokaisella lapsella on luontainen halu leikkiä. Leikkiin tarvitaan vain leikkikaveri, sopiva tila ja aikaa. (Hellman-Suominen ym. 2009: 65.) Leikin avulla lapsi tulkitsee ympäröivää maailmaa ja antaa merkityksiä tapahtumille ja kokemuksille (Holkeri-Rinkinen 2009: 221). Lapset puhuivat toistuvasti leikkimisestä ja kertomukset rakentuivat eri leikkien ja leikkikaverien ympärille. Kaikki tilanteet päiväkodin arjessa, joihin lapset toivoivat saavansa vaikuttaa, liittyivät leikkitalanteisiin. Lapset halusivat itse valita leikkikaverit, leikkitalan ja leikkivälineet. Leikkiminen on lapsille merkityksellistä ja leikkihetkiä odotetaan jokaiselta hoitopäivältä sekä -illalta. Aikuisen tehtävä on tarjota lapsille ikätasoon nähden sopivat puitteet leikille ja ennen kaikkea aikaa leikkiä rauhassa, ilman kiirettä.

Lapsilähtöisyydessä korostuvat lapsen sosiaaliset suhteet ja oppimisen sosiaalinen luonne. Taitava leikkijä osaa toimia yhteisymmärryksessä toisten lasten kanssa, ottaa toiset huomioon, toimia vastavuoroisesti sekä ymmärtää yhteisten sääntöjen merkityksen. (Helmann-Suominen ym. 2009: 67, 71.) Leikkiminen kokeneemman leikkijän kanssa auttaa lasta harjoittelemaan vuorovaikutustilanteissa tarvittavia taitoja ja usein todellisuuden vertaissuhteet saavatkin uusia vaikutteita leikkiroolin vaatimuksista. Leikkikaverin kanssa leikkiessä lapset kehittävät keskinäisiä suhteitaan ja harjoittelevat vuorovaikutusta. (Hujala – Turja 2011: 69–70.) Lapset puhuivat monista eri leikkikavereista, jotka usein valikoituivat sen mukaan, kuka on hyvä missäkin leikissä tai kuka on kiinnostunut samoista leikeistä kuin lapsi itse. Lapsille luontainen tapa on oppia leikin kautta, jolloin valitaan kokeneempia tai mahdollisesti "parempia" leikkikavereita mukaan leikkiin. Tämän avulla myös lapsen omat taidot kehittyvät. Vuorohoidossa lapset ovat hoidossa vaihtelevasti eri vuorokauden aikoina, jolloin leikkikaverit valikoituvat myös sen mukaan, ketkä ovat hoidossa samaan aikaan.

Lapsen osallisuuden toteutumisen kannalta merkityksellistä on tunne, että on tärkeä ja tulee huomioiduksi. Osallisuuteen kuuluu myös tunne siitä, että on tietyn ryhmän jäsen ja pystyy vaikuttamaan ryhmänsä toimintaan. Lapsella on luontainen halu olla osallisena vuorovaikutuksessa sekä toisten lasten että aikuisten kanssa. (Oranen 2007: 5, 11.) Lasten puheista voidaan huomata, että ryhmään kuuluminen ja hyväksytyksi tuleminen ovat lapsille tärkeitä asioita. Lasten kertomassa hyväksytyksi tuleminen ilmeni siten, että lapsi pääsee mukaan toisten lasten leikkeihin ja hänen kanssaan halutaan leikkiä. Lapset eivät puhuneet yksinleikistä vaan leikeissä oli aina mukana yksi tai useampi leikkikaveri lapsen itsensä lisäksi. Leikkikavereilla on suuri rooli lapsen arjessa ja yhteisleikki muiden lasten kanssa on lapselle tärkeää. Aikuisen tehtävänä on tukea lasten sosiaalisten suhteiden muodostumista ja kehittymistä. Aikuisen tulee myös kannustaa lapsia yhteistyöhön ja tarvittaessa auttaa lapsia ristiriitaisissa pääsemään yhteisymmärrykseen, jotta kukaan lapsista ei jää seuraavalla kerralla leikin ulkopuolelle esimerkiksi aikaisemmasta riidasta johtuen.

Lapsiryhmässä toimiessaan lapset oppivat olemaan toisten lasten kanssa sekä kokevat yhdessä olemisen ja yhdessä tekemisen iloa. Kavereiden kanssa leikkiessään lapset oppivat uusia taitoja toisiltaan. Vertaissuhteilla on suuri merkitys lapsen sosiaalisten taitojen, identiteetin sekä tunne-elämän kehittymiselle. (Koivunen 2009: 52.) Lasten puheista nousi esiin yhdessäolon merkitys päiväkodin lasten ja aikuisten kanssa. Lapset haluavat leikkiä eri ryhmien lasten kanssa, josta nouseekin esiin yksi vuorohoidon ominaispiirteistä. Vuorohoidossa kaikki päiväkodin lapset ovat usein iltaisin samoissa tiloissa, jolloin lapset myös tutustuvat paremmin toisiinsa ja eri ryhmien lapsiin. Tämä mahdollistaa toisilta lapsilta oppimisen ja monipuolisten vertaissuhteiden syntyminen.

Lapsen oppimisen lähtökohtana ovat lapsen omat kokemukset, kiinnostuksen kohteet sekä niistä nousevat kysymykset ja ongelmat (Hujala ym. 2007: 56–57). Monipuolinen ja mahdollisuuksia luova toimintaympäristö herättää lapsen mielenkiinnon, innostaa leikkimään, kokeilemaan ja tutkimaan sekä kannustaa lasta ilmaisemaan itseään. Lapsilähtöisyydessä oppimisen kannalta tärkeää on lapsen oma aktiivisuus sekä kiinnostus ympäristöä ja toisia ihmisiä kohtaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 17–18.) Lapset kertoivat niistä päiväkodin tiloista, jotka ovat käytössä harvemmin, esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin. Lapset kuitenkin toivoivat pääsevänsä leikkimään tiloihin, joita ei aina käytetä, mikä kertoo lapsen kiinnostuksesta ja tarpeesta käsittää

ympäröivää maailmaa omista kokemuksistaan käsin. Lisäksi lapsen omat kiinnostuksen kohteet tulevat esille esimerkiksi leikkitaloiveista ja lapsi haluaakin päästä leikkimään niihin tiloihin, jotka innostavat häntä leikkimään, kokeilemaan ja tutkimaan. Lasten toiveet heijastavat selkeästi lasten tarvetta toimia ja tutkia ympäristöä omien kiinnostuksen kohteidensa pohjalta. Vuorohoidossa lapsilla on iltaisin ja viikonloppuisin enemmän aikaa vapaaseen oleskeluun ja lapset pääsevät käyttämään päiväkodin tiloja monipuolisemmin. Lapset kokevat tämän myönteisenä vaihteluna.

Aikuisen tehtävänä on luoda leikkirauha lapsille järjestämällä riittävästi erillisiä tiloja lasten leikeille. Lapset saattavat kaivata aikuiselta esimerkiksi tukea ja kannustusta leikin aloittamiseen ja mikäli leikki ei etene, voi aikuinen esittää ehdotuksia leikin jatkumisesta ja kannustaa lapsia jatkamaan. Lapsilähtöisyydessä aikuisen roolina on tukea, rohkaista ja kannustaa lasta aina tarvittaessa. Aikuisen ja lapsen yhteistä leikkimaailmaa rakennetaan lapsen ehdoilla mutta aikuisen avustuksella, jolloin lapsi voi vaikuttaa toimintaan ja tehdä päätöksiä. (Hellman-Suominen ym. 2009: 67.) Lasten kertomuksissa näkyi eri leikitilojen käyttö, niiden jakaminen sekä tilojen rauhallisuuden merkitys. Lasten puheissa aikuinen oli se, joka määrittää rajat lasten leikeille. Aikuisen läsnäolosta lapset puhuivat usein, mutta neutraalisti ja lapset tietävät, että aikuiselta saa apua ja ohjausta aina tarvittaessa. Merkityksellistä ei ole niinkään se, kuka aikuisista on paikalla. Lasten kertoman mukaan päiväkodin aikuiset ovatkin aina läsnä, mutta eivät mukana esimerkiksi leikeissä. Lapsille on tärkeää, että leikeille määritellään selkeät rajat ja sellainen tila, joka mahdollistaa rauhassa leikkimisen. Rajat ovat lapsille tärkeitä, sillä ne luovat turvallisuuden tunteen. Aikuisen läsnäolo kaikissa arjen tilanteissa on merkityksellistä ja lapsille on tärkeää tietää, että aikuinen on aina saatavilla.

Aikuisen kunnioittaessa lapsen leikkiä hän kunnioittaa myös lasta itseäänkin. Aikuisen tulee luoda leikille tilat ja rajat lapsilähtöisesti, jolloin lapsen omat mielenkiinnon kohteet tulee huomioida leikkitaloja ja leikkivälineitä jaettaessa. Lasten kaivatessa leikkirauhaa, tulee aikuisen ottaa huomioon, että leikkitalat mahdollistavat leikkirauhan sitä kaipaaville lapsille. (Hellman-Suominen ym. 65–66, 71.) Lapset kertoivat, että sisällä leikkiminen on mukavampaa kuin ulkona leikkiminen, koska ulkona on lapsien mukaan aina kova meteli. Tämä kertookin siitä, että lapsille rauhallisuus ja pienissä ryhmissä toimiminen sisällä ovat mielekkäämpiä hetkiä kuin ulkona oleminen isossa ryhmässä. Illalla lapset tykkäävät leikkiä myös ulkona, koska silloin ulkona on rauhallisempaa.

Rauhallisuus mahdollistuu, koska usein päiväkodissa on iltaisin paikalla vähemmän lapsia ja silloin lapsilla saattaa olla myös enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa leikkitilojen ja leikkivälineiden valintaan. Vuorohoidon ominaispiirteet muodostuvatkin usein niistä hetkistä, jolloin paikalla on vähemmän lapsia.

Ruokailutilanteissa lapsilähtöisyys ilmenee kiireettömänä ilmapiirinä. Aikuisilla tulisi olla aikaa istua lasten kanssa yhdessä pöydän ääressä, jolloin aito ja rauhallinen keskustelu mahdollistuu. (Jantunen - Lautela 2011: 7.) Parhaimmillaan ruokailutilanne päiväkodissa tuottaa mielihyvän, yhdessäolon ja turvallisuuden tunteita lapselle. (Mikkola – Nivalainen 2009: 44.) Lasten kertomuksissa, joissa puhutaan ruokailutilanteista, lapsi kertoo aikuisen istuvan aina samassa pöydässä lasten kanssa. Aikuisen läsnäolo on lapselle merkityksellinen asia, koska lapsi kertoo aikuisen olevan lähellä näissä tilanteissa.

Lapsen osallisuudessa osallistuminen on erityisesti vaikuttamista nykyhetken tilanteisiin ja toimintoihin. Lapselle on tärkeää, että hän voi vaikuttaa niihin asioihin, jotka tapahtuvat lähitulevaisuudessa, jotta hän näkee osallistumisensa vaikutuksen. (Karlsson 2005: 8.) Lapsen osallisuuden toteutuminen edellyttää aikuiselta lapsen ajatusten ja näkemysten kuuntelemista sekä lapsen aloitteisiin tarttumista. (Hujala - Turja 2011: 52.) Lapset kokivat, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa lähitulevaisuudessa tapahtuvaan toimintaan, jossa he ovat itse osallisina. Esimerkiksi leikkitilojen jaosta lapset kertoivat, että he saavat esittää toiveensa tilasta ja usein heidän toiveensa toteutetaan. Lapset kokevat voivansa vaikuttaa toimintaan päiväkodin sääntöjen asettamisrajoissa.

Lapsilla on tulosten mukaan monenlaisia ajatuksia vuorohoidosta ja jokainen lapsi kokee hoitopäivänsä yksilöllisesti. Lasten kertomuksissa yhdistäviä tekijöitä olivat erityisesti halu leikkiä, leikkikaverit sekä aikuisen läsnäolon tärkeys päiväkodin arjen jokaisessa toiminnossa. Ainoat tilanteet päiväkodin arjessa, joita lapset eivät kokeneet mielekkäiksi, olivat pukeutumistilanteet. Saatujen tulosten perusteella voidaan todeta myös, että vuorohoidon erityispiirteet tulevat monin eri tavoin esille lasten puheissa. Lapset puhuivat paljon vaihtuvista leikkikavereista, joka on yksi vuorohoidon ominaispiirteistä. Lapset kertoivat myös aikuisen läsnäolon merkityksestä, rauhallisista hetkistä, kun paikalla on vähemmän lapsia sekä päiväkodin tiloista ja niiden käytöstä ilta- ja viikonloppuaikaan.

11 Pohdinta

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, millaisia ajatuksia ja kokemuksia lapsilla on vuorohoidosta. Lisäksi halusimme selvittää, tulevatko vuorohoidon erityispiirteet esille lasten saduissa. Tutkimme aihetta saduttamalla vuorohoidossa olevia lapsia, koska mielenkiintomme kohdistui erityisesti lasten ajatuksiin ja kokemuksiin. Sadutuksessa yhdistyvät kuunteleminen ja toisen arvostaminen ja se antaa tilaa lapsen omille ajatuksille sekä aloitteille. Sadutus on osallistava aineistonhankintamenetelmä, jonka avulla lapsen oma ääni saadaan kuuluviin hänen itsensä kertomana. Pohdimme sopivia aineistonhankintamenetelmiä ja päädyimme sadutukseen, koska se mahdollistaa tarinan kertojan omien ajatusten kertomisen juuri sellaisena, kuin kertoja haluaa ne kertoa. Sadutus oli onnistunut valinta aineistonhankintamenetelmänä, koska sen avulla saimme selville lasten omat ajatukset ja kokemukset heidän itsensä kertomina. Haasteelliseksi sadutusmenetelmän käytössä koimme sen, että emme voineet tietää etukäteen, kuinka paljon tulemme saamaan aineistoa. Löysimme kuitenkin vastauksia tutkimuskysymyksiimme, joten kymmenen lapsen sadut riittivät aineistoksi opinnäytetyötämme varten.

Opinnäytetyömme aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen, sillä vuorohoidon tarpeen uskotaan olevan kasvussa. Vanhempien epäsäännölliset työajat ja määräaikaiset työsuhteet ovat lisääntyneet, koska paine ympärivuorokautisten palveluiden tarjontaan yhteiskunnassa kasvaa edelleen. Tästä johtuen myös ympärivuorokautisia päivähoitopalveluita tulee olla saatavilla niiden perheiden lapsille, joissa vanhemmat ovat töissä myös ilta-, yö- ja viikonloppuaikaan. Olikin tärkeää kuulla, mitä vuorohoidossa olevat lapset ajattelevat heidän arjestaan päivähoitossa.

Vuorohoitoa on tutkittu melko vähän lasten näkökulmasta. Yhteistyöpäiväkodissamme ei ole aiemmin selvitetty lasten ajatuksia ja kokemuksia päiväkodin arjesta, joten opinnäytetyömme tuokin toivottua lisätietoa lasten ajatuksista ja kokemuksista päiväkodin henkilökunnalle. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että jokainen lapsi kokee päivähoitopäivänsä yksilöllisesti, mutta myös yhteisiä tekijöitä löytyy. Lapset kokivat myönteisinä asioina arjessaan leikkimisen, leikkihetkien rauhallisuuden, selvän leikkilojen jaon sekä leikkikavereiden läsnäolon. Lapsille myönteisiä asioita olivat myös aikuisen läsnäolo päivän aikana, esimerkiksi heräämishetkellä ja ruokailutilanteissa, sekä ulkona leikkiminen silloin, kun paikalla on vähemmän lapsia. Nämä ovat asioita, joita tulisi ylläpitää ja mahdollisuuksien mukaan vahvistaa arjessa.

Pukeutumistilanteet olivat lasten mielestä niitä päiväkodin arjen tilanteita, joita he eivät kokeneet kovinkaan mielekkäiksi. Kotona sen sijaan pukeutumistilanteet olivat lasten mielestä riittävän rauhallisia ja näin ollen mukavia. Voidaankin kysyä voisiko pukeutumistilanteita muuttaa siten, että ne olisivat lapsille mielekkäämpiä. Lapset viihtyvät tilanteissa, joissa heillä on selkeästi tiedossa toimintaohjeet ja toiminta tapahtuu riittävän rauhallisessa ympäristössä. Pukeutumistilanteissa voitaisiinkin ottaa käyttöön esimerkiksi kuvakortit, joiden avulla näitä tilanteita pystyttäisiin jäsentämään lapsille paremmin. Aikuinen voisi laittaa kortit valmiiksi sovittuun paikkaan ja valita siihen kortit, jotka kertovat juuri sen päivän ulkoiluvaatetuksesta, esimerkiksi tarvitaanko kura- tai villavaatteita. Sopivat pukeutumiskortit voitaisiin valita myös esimerkiksi aamupiirissä yhdessä lasten kanssa. Kuvakorttien avulla lapsilla olisi selkeät toimintaohjeet näkyvillä ja he tietäisivät, mitä puetaan päälle ja missä järjestyksessä. Pukeutumistilanteista saattaisi tulla myös sujuvampia kuvakorttien avulla, eikä aikuisen tarvitsisi ohjeistaa jokaista lasta yksitellen vaan aikaa jäisi näissä tilanteissa myös aidoille kohtaamisille ja lasten aloitteisiin tarttumisille.

Jatkotutkimuksen kannalta kiinnostavaa olisi selvittää, mitä vuorohoidossa olevien lasten vanhemmat ajattelevat ympärivuorokautisesta hoidosta osana heidän perheen arkea. Kiinnostavaa olisi tietää, mitkä asiat ovat ensiarvoisen tärkeitä onnistuneen vuorohoidon toteutumisen kannalta vanhempien näkökulmasta. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää lasten ajatuksia ja kokemuksia muistakin vuorohoidon yksiköistä, jotta saataisiin selville, eroavatko eri vuoropäiväkotien arki ja toimintatavat toisistaan. Vuorohoidon järjestäminen perustuu varhaiskasvatusta ohjaaviin lakeihin ja asiakirjoihin sekä hoidon tarpeeseen eikä sitä ole erikseen säädely omalla lailla. Olisikin mielenkiintoista selvittää, miten jokainen vuorohoidon yksikkö toteuttaa toimintaansa käytännössä sekä mitä samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia niistä löytyy.

Olemme tyytyväisiä yhteistyöpäiväkotimme apuun ja panokseen opinnäytetyömme etenemisen ja onnistumisen kannalta. Saimme hyvin joustavasti järjestettyä ajat lasten sadutuksiin ja lapset osallistuivat innokkaasti sadutustuokioihin. Esittelemme valmiin opinnäytetyömme yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle ja keskustelemme päiväkodin henkilökunnan kanssa opinnäytetyömme tulosten hyödynnettävyydestä päiväkodin arjessa. Annamme lopullisen version opinnäytetyöstämme päiväkodin henkilökunnan sekä lasten vanhempien luettavaksi.

Lopuksi voimme todeta, että opinnäytetyöprosessi on tukenut ammatillista kasvuamme kokonaisvaltaisesti. Tämä työ on auttanut meitä ymmärtämään vuorohoidon erityispiirteitä sekä osatekijöitä, joista vuorohoidon arki muodostuu. Olemme saaneet selville myös tekijöitä, joista muodostuu mielekäs arki lapsen näkökulmasta. Tulevina kasvatustalan ammattilaisina haluamme pyrkiä suunnittelemaan päiväkodin lapsiryhmän toiminnan siten, että se huomioi mahdollisimman hyvin lapsille mielekkäät elementit arjessa.

Lähteet

Asetus lasten päivähoidosta 1973/239. Annettu Helsingissä 16.3.1973.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Färkkilä, Niilo – Kahiluoto, Tarja – Kivistö, Merja 2005: Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti.
<<http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>>. Luettu 3.10.2011.

Hellman-Suominen, Kirsi – Laine, Anne – Järvinen, Mervi 2009: Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kirjapaja.

Hirsjärvi, Sirkka - Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Holkeri-Rinkinen, Liisa 2009: Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. Diskursiianalyttinen tutkimus päiväkodin arjessa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hujala, Eeva - Nivala, Veijo - Parrila, Sanna - Puroila, Anna-Maija 2007: Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.

Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.) 2011: Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Jantunen, Timo - Lautela, Raija (toim.) 2011: Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Kalliala, Marjatta 2010: Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.

Karlsson, Liisa 2000: Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Oy Edita Ab.

Karlsson, Liisa 2003: Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Karlsson, Liisa 2005: Osallisuus yhdessä lasten kanssa - Seikkailu osallisuuteen. Verkkodokumentti.
<http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Stenius_Karlsson_Yhdessalastenkanssa.pdf>. Luettu 19.2.2012.

Karimäki, Reeli - Karlsson, Liisa - Lastikka, Anna-Leena - Riihelä, Monika 2008: Korvaan päin. Lasten satujen kirja. Vaasa: Ykkös-Offset.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009: Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kurvinen, Auli - Neuvonen, Sohvi - Sivén, Tuula - Vartiainen, Jari - Vihunen, Riitta - Vilén, Marika 2006: Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2007: Arki lapsen kokemana – Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010: Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Laki lasten päivähoidosta 1973/36. Annettu Helsingissä 19.1.1973.

Leinonen, Jonna - Ojala, Mikko - Venninen, Tuulikki 2010: "Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi". Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Helsinki: Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, työpapereita 2010:3.

Metsämuuronen, Jari 2003: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikkola, Petteri – Nivalainen, Kirsi 2009: Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Oranen, Mikko 2007: Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/File/5a3129ac-pd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuusraportti%20Oranen.pdf>>. Luettu 21.2.2012.

Oranen, Mikko 2012: Lasten osallisuus. Verkkodokumentti. Päivitetty 2.2.2012. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus#otsikko2>>. Luettu 21.2.2012.

Puusniekka, Anna – Saaranen-Kauppinen, Anita 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkodokumentti. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html>. Luettu 28.3.2012.

Reunamo, Jyrki 2007: Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Sadutus 2010. Lapset kertovat ja toimivat ry. Verkkodokumentti. Päivitetty 1.12.2010. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus_paa.htm>. Luettu 3.10.2011.

Sosiaaliportti 2012: Varhaiskasvatus ja päivähoito käsitteinä. Päivitetty 19.1.2012. Verkkodokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/#_V arhaiskasvatus_ja_paivahoito>. Luettu 31.1.2012.

Tiensuu, Jari 2007: Ei ole sama kuka lastasi kasvattaa. Päiväkotikasvatuksen erityispiirteitä. Vantaa: Edufin.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Verkkodokumentti.

<<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>. Luettu 3.10.2011.

Vuorohoidon työryhmä 1999: Vuorohoito lasten päivähoidossa. Helsinki: Helsingin sosiaalivirasto, julkaisusarja A1/1999.

Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. Verkkodokumentti.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) 2011. Verkkodokumentti.

<http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/toimintatavat/yksikon_varhaiskasvatussuunnitelma>. Luettu 31.10.2011.

HEI VANHEMMAT!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Päiväkoti XXX kanssa. Opinnäytetyömme aiheena ovat lasten ajatukset vuoropäivähoidosta, joita tutkimme sadutuksen keinoin. Pyydämme lapsia piirtämään kuvan päiväkodin arjesta ja kertomaan siitä sadun, jonka kirjaamme ylös. Sadutustuokiot pidetään päiväkodissa joulukuun 2011 ja helmikuun 2012 välisenä aikana lasten hoitoaikojen puitteissa.

Käsitlemme kaiken lapsilta saamamme tiedon luottamuksellisesti eikä opinnäytetyöstämme voi tunnistaa lasten henkilöllisyyksiä. Kaikki sadut ovat yhtä tärkeitä, joten toivomme suostumustanne lapsenne osallistumiseen. Lasten valmiit sadut ja piirustukset laitetaan jokaisen omaan kasvunkansioon.

Mikäli Teillä tulee kysymyksiä, niin voitte ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin,

Saija Malinen, saija.malinen@metropolia.fi ja

Katariina Saarinen, katariina.saarinen@metropolia.fi

Lapseni saa osallistua sadutustuokioihin ja luovuttaa
nimettömänä satuja sekä piirustuksia opinnäytetyöhön

Lapseni ei saa osallistua sadutustuokioihin

Lapsen nimi: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Palautattehan tämän XXX-ryhmän aikuisille viimeistään 15.11.2011 mennessä.